

redactioneel

Breed front tegen Lubbers !

Minister De Koning dreigde eind mei met een kabinetsskrisis. Premier Lubbers dikte dat op de partijraad van het CDA begin juni nog eens aan. Het wordt nu de hoogste tijd dat de arbeidersbeweging ook eens met een kabinetsskrisis gaat dreigen.

Er is geen enkele reden om Lubbers tot 1990 de tijd te geven om rustig zijn 'karwei' af te maken. Steeds meer mensen in Nederland beginnen aan den lijve te voelen wat dat karwei inhoudt. Niet voor niets organiseerde in Amsterdam het 'Komitee tegen ver-

arming' een demonstratie. Niet voor niets liepen daarin veel ouderen mee. De armoe is weer terug in ons land. De gezondheidszorg wordt veel duurder. De woningnood neemt niet af maar toe. De inkomens van jonge ambtenaren gaan omlaag. De weddes van soldaten gaan omlaag onder het motto 'bezuinigen op defensie'. De studiefinanciering wordt afgebroken, waardoor het onderwijs minder toegankelijk wordt voor jongeren uit de lagere inkomensgroepen. Aan alle kanten worden jongeren afgeknepen, werkende jongeren en werklozen, scholieren en studenten, soldaten, migranten.

De werkloosheid blijft zeer hoog, ondanks de zoveelste poging om de statistieken te 'zuiveren'. Deze werkloosheid en deze regering vormen een prettig klimaat voor de ondernemers om ook in de bedrijven te 'bezuinigen'. Onderdelen van bedrijven worden 'verzelfstandigd' als doorzichtige truuk om de lonen te drukken en de arbeidsvoorwaarden te verslechteren. Af en toe laten arbeidsters en arbeiders zien dat ze echter niet van plan zijn alles te pikken. Zelfs bij Philips in Eindhoven is gestaakt.

Tot nu toe lijkt Lubbers zo ongeveer de vrije hand te hebben in zijn afbraakpolitiek. Hij heeft meer last van onenigheid en schandalen in zijn eigen coalitie dan van de zogenaamde oppositie. Toch begint er langzamerhand wat meer een klimaat van verzet te ontstaan. De jongeren lopen daarbij voorop.

Na de zeer grote studentendemonstratie in december vorig jaar zijn het dit keer vooral scholieren die in actie komen. Een belangrijke rol in deze mobilisaties spelen de Jongerenbeweging verbonden met de FNV en de revolutionaire jongerenorganisatie Rebel. Scholieren uit het middelbaar en het middelbaar beroepsonderwijs hebben gestaakt, gedemonstreerd en bezet. En er staan meer akties op stapel. Opvallend in de akties was de rol van migrantenjongeren, die meer dan genoeg redenen hebben om in verzet te komen.

Maar de positie van jongeren en van sommige andere groepen die door Lubbers genaaid worden, is te zwak om alleen de strijd tegen dit 'klere-kabinet' te kunnen winnen. Wat nodig is, is een breed front tegen Lubbers.

Het belangrijkste op het ogenblik is de voorbereiding van akties op en rond Prinsjesdag. De FNV-leiding staat onder druk om in ieder geval enige vorm van landelijk protest te organiseren tegen de nieuwe bezuinigingsvoorstellen die de regering ongetwijfeld in september zal presenteren. Dat protest kan andere groepen stimuleren om zich hierbij aan te sluiten. Op de zaterdag na Prinsjesdag organiseert de FNV een kaderdag en voor 8 oktober staat een demonstratie gepland. Maar de radikale taal van Draaijer en Van de Scheur is inmiddels flink afgezwakt. Druk van de PvdA-top zal hierin zeker meespelen. Binnen de FNV zijn de meningen verdeeld over wat voor akties er georganiseerd moeten worden, een kleinschalig stoom afblazen of een grote demonstratie, ondersteund door akties op de bedrijven en instellingen. Al met al ziet het er niet naar uit dat de FNV-leiding

van plan is een breed en strijdbaar anti-regeringsverzet te organiseren. Stekelenburg is weer eens met een nieuw loonmatigingsplan op de proppen gekomen als volstrekt misplaatste vorm van 'solidariteit'. Zelf inleveren, ja gezellig. Daar krijg je de mensen natuurlijk niet de straat voor op. Een massaal verzet kan alleen van de grond komen als het grondig wordt voorbereid. En als de kosten van de crisis bij de ondernemers en hun regering gelegd worden. Werkenden hoeven niet in te leveren voor werklozen, de arbeiders in de industrie niet voor ambtenaren, volwassenen niet voor jongeren. De enige echte solidariteit is een breed front tegen Lubbers. In sommige plaatsen zijn er aanzetten tot zo'n breed front, in de vorm van brede aktiekomitees van vakbonden, politieke partijen, kerkelijke en jongerenorganisaties. Ook in de vredesbeweging wordt gediskussieerd over akties in september. Een vredeskongres van de FNV stelde de BIVAK-leus 'bezuinig door ontwapening' voor. BIVAK en Stop-eigen-risico roepen op zich aan te sluiten bij de akties rond Prinsjesdag. Jongerenorganisaties diskussiëren nog over eigen akties op Prinsjesdag.

Van de PvdA is niets te verwachten. Die ziet de ruzies in het regeringskamp rustig aan en doet verder niets. Geen verzet, geen alternatief voor de bezuinigingspolitiek, alleen maar schuivende panelen. De PvdA is alleen maar geïnteresseerd om in een zo'n goed mogelijke uitgangspositie te komen om weer te gaan regeren. De vraag is alleen nog: met CDA of VVD? Schaamteloos worden de verschillen met deze partijen zo klein mogelijk gemaakt. Eens temeer geldt: vertrouw alleen op eigen kracht.

6 juni.

Interviews

Links en de stadsdeelraden

Links Rotterdam (CPN, PSP, PPR, SAP) is voor opheffing van de stadsdeelraden. De verkiezingen ervoor werden geboikot. Decentralisatie van bestuur is daar al langere tijd aan de gang. Al in de jaren zeventig werden deelgemeenteraden opgericht. In Amsterdam zijn in 1987 verkiezingen gehouden voor vier splinternieuwe deelraden. Radikaal Links deed er aan mee en behaalde niet eens zo'n slecht resultaat.

Vanwaar die verschillende reacties? Waar komt die decentralisatie eigenlijk vandaan? Hoe verstandig is een afwijzende houding? En: komen deelraden ook niet een beetje in de buurt van socialistische democratie?

Een achtergrondbeschouwing gekoppeld aan twee interviews. "Ik vind het op zichzelf een goede ontwikkeling dat er gedecentraliseerd is, maar je hebt op een heleboel ontwikkelingen als gemeentebestuur geen vat."

"Ik denk dat, als we niet mee gaan doen aan die stadsdeelraden, we in dezelfde positie terecht komen als de anarchisten aan het begin van deze eeuw."

In maart 1987 werd het duidelijk hoe de meningen lagen over de nieuwe bestuurslaag. De vierde trap, na Rijk, Provincie en gemeente, werd door radikaal links in zowel Rotterdam als Amsterdam als een dure buffer tussen bewoners en gemeente beoordeeld. "Die deelraden zijn een dure manier om het bestuur dichterbij de mensen te brengen", zei PSP-lijsttrekker Wies Bultman in de deelraad Zuid-Oost Amsterdam vorig jaar, "maar nu ze er eenmaal zijn, zou het politieke zelfmoord zijn voor een partij om er niet aan mee te doen." Daarmee verwoordde ze het algemene standpunt van de PPR, CPN, PSP en EVP, samenwerkend in het Links Akkoord.

Dezelfde skepsis bracht de vier partijen van Links Rotterdam tot een tegenovergestelde konklusie: "De Rotterdamse wijken zijn veel te klein en de problemen veel te groot voor het goed functioneren van wijkparlementen." Links Rotterdam kondigde een boikot af en riep ook anderen daartoe op.

Bijna dezelfde partijen in de twee grootste steden met uiteenlopende standpunten. Of blijkt dat wel mee te vallen?

PROJEKTGROEPEN

Het idee van officiële wijkbesturen is niet nieuw. Al in de jaren zestig bestonden er in Rotterdam wijkraden. Die werden samengesteld naar de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen. Het waren officiële organen, die advies uitbrachten aan de centrale gemeente over verschillende wijkangelegenheden.

Van groter belang dan deze raden is echter, dat de bewoners van de oude buurten in de grote steden vanaf de jaren zeventig een eigen zeggenschap hebben afgedwongen. Neem weer Rotterdam: in het begin van de jaren zeventig nam het verzet tegen de gemeentelijke politiek van instandhouding en gedeeltelijke kaalslag van oude wijken massale vormen aan. De werkzaamheid van het gemeentelijk apparaat leek vrijwel lamgelegd. Een aantal Rotterdamse actiegroepen kwam met initiatieven voor een gezamenlijke stellingname over de wenselijke aanpak van de stadsvernieuingsproblemen. Er werden eisen gesteld tot zeggenschap over de woningtoewijzing, de huurhoogte, de spreiding van prostitutie en het maximale percentage allochtonen in de buurten. Verder wensden de buurtbewoners de aanstelling van direkt aanspreekbare ambtenaren per wijk. Men vond de bureaucratiese oude ambtelijke structuren onkontroleerbaar voor de bewonersorganisaties.

De discussie werd met name in de PvdA opgepakt, alwaar de tegenstellingen over de tot dan toe gevoerde gemeentepolitiek zich verscherpten. De PvdA was de belangrijkste partij en behaalde in 1974 zelfs de absolute meerderheid in de gemeenteraad.

De oriëntatie in die partij op de stadsvernieuwing en de discussies over democratisering van het gemeentelijk apparaat, leidden medio 1972 tot voorstellen, waarin het thema 'projectgewijze aanpak' centraal kwam te staan.

Er werden projectgroepen ingesteld van ambtenaren en vertegenwoordigers uit de buurten, die het belangrijkste bruggehoofd werden van planning en beheersing van participatie van bewonersgroepen. De projectgroepen kregen de taak een bestemmingsplan voor de wijken te ontwikkelen, waarin zaken als bedrijvigheid, voorzieningen, verkeer, renovatie en nieuwbouw staan aangegeven.

Deze ontwikkeling heeft een tweeledig karakter: het betekende dat actiegroepen in de wijk een macht hadden ontwikkeld waar 'het stadhuis' niet meer om heen kon. Anderzijds was er een stevige verbinding tot stand gebracht tussen het institutionele apparaat van het gemeentebestuur en de actiegroepen. Hun eisen werden nu te reguleren en te beheersen.

Ook in andere steden, zoals Amsterdam, werd de betrokkenheid van buurtbewoners bij de stadsvernieuwing begin jaren zeventig steeds groter. Daar ontstonden wijkopbouworganen die de inspraak organiseerden en koördineerden.

BOIKOT

In Rotterdam zijn begin jaren zeventig voor het eerst in Nederland stadsdeelraden of, zoals ze daar worden genoemd, 'deelgemeenteraden' opgezet. Het officiële motief (van de sociaal-demokratie) was om het bestuur te decentraliseren en dicht bij de bevolking te brengen. Er werd allereerst gestart in de nieuwe buitenwijken. In de binnenstad bevonden zich de stadsvernieuwingbuurten waar bewoners zichzelf al hadden georganiseerd. Zij hadden geen behoefte aan een bestuurslaag. Daar waar die poging wel werd ondernomen - in Rotterdam-Noord, en de oude gedeelten van Kralingen en Charlois - ontstond hevig verzet vanuit

de buurtorganisaties.

Nelis Oosterwijk, van 1982 tot 1986 raadslid voor de combinatie PSP-PPR en van 1986 tot 1988 voor Links Rotterdam zegt hierover: "Men wilde niet dat een partij-politiek belang door hun onderhandelingen met de gemeente ging lopen. De bewonersorganisaties hebben faciliteiten, ze worden gesubsidieerd, ze hebben een buurtwinkel, een pand, mensen in dienst, externe deskundigen. Dus er is op het buurnivo een vorm van directe democratie ontstaan, dat ook handen en voeten heeft gekregen. Dat wilden de bewoners zich niet laten afnemen om in de plaats daarvan nog maar eens in de vier jaar een hokje rood te mogen maken. Maar het probleem gold alleen voor een paar oude stadswijken. Een hoop zijn buiten het stelsel gebleven, zoals Oud-Charlois, Lombardije, Vreewijk, Noordereiland en Feyenoord. In feite is de gemeente ergens begonnen en vanwege het verzet en ook de financiën ergens opgehouden. Een paar jaar geleden heeft zich een discussie afgespeeld in de gemeenteraad over de deelraden en met name over Centrum-Noord. Daar is een boikot geweest van bewoners voor de deelraadverkiezingen, waardoor de opkomst slechts 20 procent was. Er is besloten om de buurt waar het verzet het grootst was, het Lis-kwartier, uit de deelgemeente te halen. Dat is weer een gewoon stadsvernieuwinggebied geworden." In de andere aangewezen gebieden - IJsselmonde, Hoek van Holland, Hilligersberg-Schiebroek, Overschie, Hoogvliet en Alexanderpolder - was de weerstand minder. Daar was ook niet veel te verdedigen. Het waren relatief nieuwe of afzonderlijke stadsdelen met een losse sociale structuur.

Toch bestond ook daar wantrouwen tegen de gevestigde politiek. Nelis Oosterwijk: "Maar men heeft daar de stadsdeelraad gewoon over zich

heen laten gaan. Bewoners stapten direkt naar de stadsdeelraad toe, als er echt iets was. Ik heb dat in IJsselmonde zelf meegemaakt. Men maakt er gebruik van. In IJsselmonde is zelfs een niet-partijgebonden wijkorganisatie ontstaan, een huurdersvereniging. Die haalde 20 procent van de stemmen, waardoor de PvdA geen meerderheid bereikte. Men ervaaarde dat de officiële politiek van de partijen doorgedrukt werd in die raden. Ook PvdA-mensen staan soms tegenover de stedelijke PvdA."

DIEP TREURIG

Links Rotterdam is vanaf 1986 officieel voor de opheffing van de deelgemeenteraden, met uitzondering van gemeenten die zelfstandig kunnen worden zoals Hoek van Holland en Hoogvliet. Men beoordeelt de nieuwe organen als dure volksverlakkerij, waarin de grote politieke partijen en vooral de PvdA hun zin in de wijk proberen door te duwen.

Bij de oprichting van de raden begin jaren zeventig, lag de beoordeling wat anders: de CPN en de PPR namen deel aan de verkiezingen. Zij hadden tot 1982 een vertegenwoordiger in de deelgemeenteraad Charlois. De PSP heeft zich er al snel van afzijdig gehouden.

Vanaf het begin zijn de bevoegdheden van de Rotterdamse raden zeer beperkt geweest. Bestemmingsplannen zijn gemeentelijk vastgelegd en geven vrij precies aan hoe de grond wordt gebruikt. De raden kunnen wel zelfstandig handelen ten aanzien van bijvoorbeeld direkte gronduitgifte, het verstrekken van een bouwvergunning, verkeersproblemen en het verdelen van welzijns-geld. Rond dat laatste punt is vorig jaar een hevig protest gekomen vanuit

de bevolking en het welzijnswerk. De gemeente wilde 11 miljoen gulden aan bezuinigingen van het Rijk op het welzijnswerk doorschuiven naar de deelraden.

Oosterwijk: "Het is het bekende verdeel-en-heers-systeem van centrale organen. Veel deelgemeenteraden hadden moties aangenomen die bezuinigingen op de welzijnssector veroordeelden. Zij hebben zich vervolgens met bewoners op het stadhuis aangediend. Uiteindelijk is er toch 9 miljoen bezuinigd. De beslissing is genomen en men houdt er gewoon mee op. Het is natuurlijk diep treurig, dat je dan ziet dat die welzijnsambtenaren zeer vergaande compromissen sluiten. De ene instelling gaat de ander naar het leven staan. Dus het verdeel-en-heers-systeem werkt in optima-forma. Er zijn best uitzonderingen, in een aantal wijken wordt de eenheid bewaard, maar ja, stel je voor: je krijgt de opdracht om aan te geven welk buurt- of kluphuis gesloten moet worden. Zo ligt het vandaag de dag. Sommige deelraden hebben zich geschaard achter het verzet, maar vervolgens doen ze braaf hun huiswerk: verdeel de armoe. Men houdt zich aan de democratische regels en voert ze zelf ook heel democratisch uit."

GEDROPT MODEL

In vergelijking met de negen Rotterdamse deelgemeenteraden, hebben de Amsterdamse deelraden veel meer bevoegdheden. In 1978 is in de gemeenteraad de beslissing genomen om experimenten te starten, met een grotere en een kleinere deelraad: Amsterdam-Noord en Osdorp. Oorspronkelijk waren met name de PSP en de CPN skeptisch over de nieuwe organen. Jeroen Saris, in 1982 voor de CPN in de gemeenteraad en vanaf 1986 voor het Links

Akkoord hierover: "PSP, PPR en CPN waren alle drie voor vormen van directe democratie. Met name de PSP heeft daar veel nadruk op gelegd. Er werd een model uit Bologna gepropageerd, waarbij bewoners het zelfbeheer hebben over de openbare ruimte, de dienstverlening. Dus niet een systeem van wijkraden middels algemene verkiezingen, maar eerder via een soort aangekleed wijkopbouworgaan. Dat alle bewonersorganisaties het voor het zeggen zouden krijgen, ook over gedecentraliseerde delen van de gemeentelijke dienst.

De PPR had in die tijd een coalitie met de PvdA, zowel landelijk als plaatselijk. Ze zijn met de PvdA in het college gaan zitten en maakten in die tijd zelfs deel uit van de PvdA-fractie. Zij waren voor een kleinschalig model. De PSP en de CPN hadden dat minder. Die waren voor wat grotere deelraden. De deelraad was in hun ogen een door de gemeente gedropt model, dat niet tegemoet kwam aan de wensen van actieve buurtbewoners. In het debat hebben PSP en CPN andere voorstellen gedaan, die afgewezen zijn. Bij mijn weten zijn de PPR en de CPN toen akkoord gegaan. Ik geloof niet dat de PSP dat ook deed."

Ondanks veel ruimere bevoegdheden van de Amsterdamse deelraden, ontstond er vooral in Amsterdam Noord eind jaren zeventig verzet. Saris: "In Noord en Osdorp was vrij veel verzet, met name in Noord. Dat kende een behoorlijke traditie van wijkopbouworganen, daar had je er drie van. Die zagen een deelraad als een bedreiging van hun positie, maar ook als een buffer naar de gemeente toe. Ze hebben geprobeerd het tegen te houden, maar dat is niet gelukt. In Osdorp was dat niet zo'n punt. Daar liep het hele kader van het wijkopbouworgaan over naar de deelraad. Dat werden toen allemaal wijkpolitici."

Sinds de eerste twee initiatieven is er een tijdje pas op de plaats gemaakt. In 1983 werd besloten om in 1987 vier nieuwe deelraden in te stellen. Die zijn in maart van dat jaar voor het eerst gekozen. Het gaat om De Pijp, Buitenveldert, Watergraafsmeer en Amsterdam Zuidoost. Saris: "Wij wilden niet dat de deelgemeenteraden in de binnenstad kwamen, om te voorkomen dat stadsvernieuwingswijken dat er ook nog eens bijkregen. Maar als het toch zou gebeuren, wilden we grote deelraden, zodat er ook echt iets te besturen valt. We wilden maximale bevoegdheden, alles wat overdraagbaar was. Dat is ook gebeurd. De bestemmingsplan-bevoegdheid is overgedragen, het grondbedrijf; de waterleiding kun je niet overdragen, maar anders was het wel gebeurd. Er is heel weinig uitgezonderd eigenlijk. 95 procent van wat een normale gemeente doet, doen in Amsterdam de deelraden. Maar er waren wel meningsverschillen. Wij waren er niet zo voor dat de hele grondpolitiek zou worden overgedragen. Dan zouden deelraden met elkaar kunnen gaan concurreren. Samenhangend daarmee waren we tegen het delegeren van de economische politiek. Uiteindelijk hebben we weinig bereikt: al die bevoegdheden zijn gedelegeerd. Maar er zijn wel compromissen gekomen. De economische politiek blijft een centraal acquisitiebeleid houden.

Dat wil zeggen dat het aantrekken van bedrijven zal gebeuren door een centraal bureau. Het is niet de bedoeling dat Noord en Zuidoost eigen brochures gaan maken, waarin staat hoe fantastisch je daar je bedrijf kunt vestigen. Tegelijk is het ook zo dat het industrieterrein bij Zuidoost dat het meest in trek is, en het hele westelijk havengebied onder centraal beheer zijn gehouden. De verouderde industrieterrei-

nen met de gesloten scheepswerven zijn aan Noord overgedragen."

EFFICIENCY

De decentralisatie van het gemeentelijk bestuur is een ontwikkeling die zich vanaf de jaren zeventig heeft voorgedaan en die moet worden begre-

pen vanuit drie invalshoeken:

1. In stedenbouwkundige en stadsbestuurlijke kringen is het begrip 'stedelijk beheer' in zwang geraakt. Na 'bestemming' en 'inrichting' van onroerend goed en - breder - van stadsdelen, breekt er langzamerhand een fase aan van 'beheer'. Stadsvernieuwingsgebieden zijn bijna af. In sommige steden is voorgesteld om de 'projectgroepen

stadsvernieuwing' om te dopen in 'projectgroepen beheer'. Zij zouden als taak krijgen de preventie van verval, met het oog op kostenbesparing en het voorkomen van nieuw drasties ingrijpen in de sociale structuur van een wijk. Er wordt voor gepleit om bewonersgroepen meer en meer verantwoordelijk te maken voor het op peil houden van de eigen buurt. 'Buurtbeheer' is in dat verband een nieuw verschijnsel. In verschillende steden worden hele organisatieschema's in de praktijk tot experiment verheven: Den Haag (met een 'integrale wijkaanpak', met eigen vrij te besteden gelden), Rotterdam, Amsterdam, Eindhoven en Deventer zijn daar voorbeelden van.

2. De sociaal-demokratiese gedachte van het 'dichter bij de mensen brengen' van het stadsbestuur (medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid) werd in de grote steden als officieel hoofdmotief gepresenteerd.

3. Vooral de laatste jaren heeft veel ruimte gewonnen de strategie om via decentralisatie en zelfbeheer van stadsdelen te komen tot efficiencyverbetering en forse bezuinigingen.

Deze laatste faktor is door het College van B&W van Amsterdam bij het aantreden in 1986 expliciet als hoofdmotief voor de decentralisatie-operatie voorop gesteld. Saris: "De deelraden hebben zich ontwikkeld van een zestiger jaren-gedachte om bestuur en beheer dichterbij de mensen te brengen, tot een efficiency-operatie, een poging om de bureaucratie van het gemeentelijk apparaat onder controle te krijgen en het goedkoop te maken. En dat is het nu. Het is de bedoeling dat er deelraden gaan werken met het budget van een goedkope gemeente. Er zijn veertig goedkope gemeentes uitgezocht door een onderzoeksburo. Wat zij uitgeven op verschillende onder-

delen wordt als norm genomen. Daar wordt dan nog wat van afgehaald omdat sommige taken wat geringer zijn. Voor een deel is dat terecht, want een aantal grootstedelijke functies is in het centrum gekoncentreerd en blijven bij de gemeente, zoals doorgaande routes en een tramnet. Maar er is nog meer afgetrokken. De budgetten worden afgestemd op de bezuinigingsbehoeften. Ze brengen het leeuwendeel van de bezuinigingen op voor de komende jaren, althans dat is de bedoeling." Zelfs de VVD heeft in alle deelraden in Amsterdam te kennen gegeven dat extra bezuinigingen niet terecht zijn: de deelraden-structuur is immers op zichzelf al een bezuiniging op het gemeentelijk apparaat. In de bezuinigingsoperatie die vorig jaar werd afgekondigd, is gesteld dat de decentralisatie vanwege zijn efficiency-besparingen iets meer dan honderd miljoen gulden zou kunnen opbrengen.

Een jaar te laat kregen de deelraden in maart van dit jaar voor het eerst te zien wat wethouder Etty van Financiën en Binnenstedelijke Decentralisatie voor budgetten zou toekennen. Het werd een grote schok: alle deelraden kregen 15 tot 20 procent minder geld dan ze gevraagd hadden. Zuidoost kreeg 13 miljoen minder, de Pijp 12 miljoen minder, Buitenveldert 7 miljoen minder en Watergraafsmeer 3 miljoen minder. In de stadsdeelraad Zuidoost is unaniem een motie aangenomen, waarin Etty beschuldigd wordt van het ondermijnen van de deelraden. Er kan, zo wordt er gesteld, met dit geld alleen beheerd worden. Nieuw beleid is onmogelijk. De PSP in deze deelraad heeft voorgesteld om desnoods alle bezigheden als raad te staken.

De wethouder moet bezuinigen en dat krijgen de deelraden op hun brood. Sommige zoeken al mogelijkheden

voor eigen inkomsten en besparingen. Zo heeft de VVD voorgesteld nog voor de afgesproken grens van 1990 geen verplichting meer opgelegd te krijgen tot het afnemen van goederen en diensten van gemeentebedrijven. En ten behoeve van het onderhoud van het Gaasperpark, zal de deelraad Zuidoost waarschijnlijk de bouw van kantoren langs het park toelaten. Daar kan geld mee verdiend worden.

KOUDE WIND

"Dat de deelraden meer willen, komt door een verschil in methode, er zijn geen rekenfouten gemaakt", zo stelde Etty ijzig nuchter op 6 april jongstleden in het Amsterdams Stadsblad. "Als de stadsdeelraad Zuidoost zaken anders wil aanpakken, zullen er ook zaken afgestoten moeten worden. 'We staan allemaal in een koude wind."

Dat er bezuinigd moet worden vindt overigens ook Jeroen Saris: "Wij vinden het wel zonde dat het geld naar het Rijk gaat, maar het is onvermijdelijk op het moment dat je de tekorten opgelegd krijgt. Die moet je dan zien in te lopen, anders zadel je toekomstige gemeenteraden ermee op. De gemeente Amsterdam heeft nu tekorten en schuldenlasten en daar moet je vanaf, wil je voorkomen dat je in de toekomst alle voorzieningen moet sluiten. Nu wordt elk voordeel van efficiency echter naar het stedelijk nivo gehaald. Er wordt ieder jaar voor minstens 25 miljoen gulden aan nieuw beleid gekreëerd. Dat betekent wel dat je ruimte voor de stadsdelen om hun eigen financiële politiek te voeren, afroomt. Op die manier kan je in een wijk als Zuidoost, waar enorme probleemconcentraties zijn, weinig meer doen. Voor Buitenveldert maakt het niet uit, daar

woont een vrij rijke bevolking. De Pijp heeft ook problemen, veel werkloosheid, bijstandsuitkeringen, een hoop verschillende bevolkingsgroepen, een hele oude structuur. Die wijk heeft gewoon geld nodig. Je moet aan herverdeling doen van gelden. Het zou niet goed zijn Buitenveldert een evenredig groot aandeel te geven op grond van hun bevolkingsaantal, als Zuidoost. Efficiency kan iets opleveren voor de bevolking, als het geld in de wijken kan blijven."

ANARCHISTEN

Niet alleen Jeroen Saris van het Links Akkoord Amsterdam, ook Nelis Oosterwijk van Links Rotterdam is van mening dat ook links niet meer om de deelraden heen kan. Ze worden volgens Oosterwijk juist belangrijker, ook omdat de kracht van de eigen organisaties terugloopt: "Vandaag de dag zijn de marges waarover onderhandeld wordt bij renovatie zeer klein. Je ziet ook dat de activiteiten van bewonersorganisaties teruglopen. De laatste golf van acties die nogal massaal was, had betrekking op de Brinkmankorting. Dat was even een ervaring. De veerkracht van mensen om massaal naar een vergadering toe te gaan en voor hun belangen op te komen wordt minder. Mensen komen het stadhuis niet meer opzoeken. Men gelooft niet meer in het resultaat van dat soort acties. De mensen zijn murw gemaakt door nederlaag na nederlaag op tal van gebieden." De officiële aanwijzing van stadsdeelraden brengt Links Rotterdam soms in een moeilijk dilemma: "We zijn voor een betere vorm van democratie. Plotseling word je gekonfronteerd met een deelgemeenteraad die weigert bezuinigingen uit te voeren. De PSP/PPR-fractie heeft toen in

1985 voor het ingrijpen van de gemeenteraad gestemd. De CPN stemde tegen. Achteraf denk ik dat het beter was geweest om in dit geval de CPN te volgen. Onze fractie vond dat we heel strak het centrale gezag in handen moesten houden."

Om deelname kunnen de radikaal linkse partijen eigenlijk niet meer heen, vindt Oosterwijk: "Mijn mening is dat je in een vreemde positie komt voor belangrijke delen van de stad, waarin bewoners wel direkt meedoen aan die verkiezingen. Als we zo graag aan de basis willen werken, dan moet je daar ook over nadenken. Ik denk dat, als we niet mee gaan doen aan die stadsdeelraden, we in een zelfde positie terecht komen als de anarchisten aan het begin van deze eeuw, dat je voorbijgaat aan het feit dat mensen dat wel aksepteren als een vorm van democratie. En prakties is het nu zo dat groepen voor subsidie hun hand moeten ophouden bij die instellingen. Dan moet je je afvragen of het niet handiger is dan maar in die raad te gaan zitten. Daar binnen kun je ook je kritiek op het systeem aan de orde stellen, net als we in het parlement en in de gemeenteraad doen. Dat is mijn standpunt. Ik denk dat je op die manier ook meer invloed krijgt in die wijken, dat je meer aansluiting krijgt op wat er in die wijken aan de hand is. Wij hebben betrekkelijk weinig aanhang in die buitenwijken, dat blijkt uit de verkiezingscijfers. En daar wonen ook arbeiders."

Over de vorm van deelname heeft Oosterwijk ook al nagedacht: "Misschien moet je, analoog aan de ideeën die je hebt over direkte democratie, geen politieke partij-kombinatie oprichten, maar moet je je aansluiten bij de bestaande belangenorganisaties, of, waar die nog niet zijn, zelf een initiatief nemen. Dan geef je ook aan dat je vindt dat het stelsel moet veranderen, dat je tegen een formeel burgerlijk - democraties stelsel bent. Ik vind dat dát de strategie van Links Rotterdam moet zijn, maar ik ben voorlopig nog een minderheid. Ik word wel eens aangesproken door mensen van onze

partijen in de buurten, die vragen: waar moet ik nu op stemmen? En toen de Centruumpartij veel aanhang kreeg, kwamen veel mensen naar ons toe: doe alsjeblieft mee, want dan heb je de kans dat mensen met onvrede niet op die partij stemmen."

ONTSLAG

In de verkiezingen van 1987 hebben in Amsterdam de radikaal linkse partijen wel meegedaan, soms alleen, soms in samenwerking met elkaar of met buurtgebonden groepen. Saris: "In de Pijp zijn de partijen gezamenlijk de verkiezingen ingegaan met als standpunt: we doen wel mee, maar het stelt niet veel voor, en wat wij willen doen is proberen toch nog iets te redden van het zelfbeheer van de buurt. Nou, wij hebben erg veel stemmen gekregen daar, net iets boven de 20 procent, we werden de tweede partij. Voor een deel waren dat PvdA-stemmers voor landelijke verkiezingen, die hun protest tegen de komst van de stadsdeelraad hebben geuit door links te stemmen." Ook Saris is van mening dat deelname voor radikaal links onvermijdelijk is: "Als je de omslag niet maakt, dus er niet over nadenkt hoe je in een stadsdeelraad moet functioneren, als je alleen maar blijft roepen dat het niet deugt, waarom zouden mensen dan op je stemmen? Waarom zouden ze je opzoeken als er iets aan de hand is? Dat zie ik in Noord met de PSP gebeuren. De CPN is met een hoop kritiek toch in het bestuur van de deelraad gaan zitten. De PSP is er buiten gebleven, die willen geen verantwoordelijkheid, ook een beetje met het verhaal dat zolang er rechtse partijen aan deelnemen, dat ze het dan niet doen. Toch zijn zowel de houding van de PSP als van de CPN

daar niet goed. De CPN wil graag deelnemen in dat Dagelijks Bestuur om invloed te hebben. Maar dat ze zich nou direkt tot woordvoerder maakt van een aantal groepen in die wijk, dat is zeker de afgelopen vier jaar niet erg gelukt. Ze heeft daar behoorlijk verloren, maar dat heeft de CPN overal." Samenwerkend zijn de partijen in ieder geval veel aantrekkelijker dan afzonderlijk konkludeert Saris uit de verkiezingsuitslagen. Er is echter weinig debat over de te voeren strategie: "De drie partijen diskussieren niet zoveel met elkaar. Slechts in beperkte kring. Het blijft vaak parlementaire politiek. Dat vind ik een groot bezwaar. Alleen in de Pijp is dat doorbroken."

DIRIGISTIES

Een essentiële kwestie vinden zowel Jeroen Saris als Nelis Oosterwijk de verhouding tussen het centrale en decentrale bestuur. Oosterwijk is voor zware controle vanuit de gemeenteraad; Saris is voor vergaande decentralisatie. "Ik moet zeggen dat het verkrijgen van maximale bevoegdheden mij het meest aansprekt. Wat ik gezien en gehoord heb van Rotterdam, zou ik daar niet voor kiezen. Dat je toestemming moet krijgen van de gemeente voor een bestemmingsplan, dan zit je werk voor niets te doen. Maar op een aantal punten is decentralisatie te ver doorgeschoten. Ik ben er wel voor om efficiency na te streven, maar dan met handhaving van een aantal politieke doelstellingen op centraal stedelijk nivo, die je omzet in richtlijnen aan deelraden. Er zijn nog andere doelstellingen dan alleen efficiency. Er is te weinig sturing op het gebied van de maatschappelijke dienstverlening en het welzijn. De gemeente houdt vrijwel geen bevoegd-

heden meer over ten aanzien van bijvoorbeeld de gezondheidszorg, of de kinderopvang of het welzijnswerk. De PvdA zou het te dirigisties vinden om bijvoorbeeld deelraden te verplichten een plan voor kinderopvang op te stellen. Zij zegt: wij willen toch ook niet dat het rijk dat bij ons doet, dus waarom zouden wij dat bij deelraden moeten doen. Een eenvoudig antwoord zou kunnen zijn dat we hier tenminste een linkse meerderheid hebben, maar je mag geen politieke antwoorden geven."

Oosterwijk deelt op die kwestie zijn mening: "Ook als links de meerderheid zou hebben, dan hebben wij ook behoefte aan een zeer sterke centrale sturing, bijvoorbeeld op economies gebied. Ik zou het niet aan een buurt willen overlaten of ze wel of niet een chemiese fabriek willen hebben. Stel je voor dat er in de straten daar alleen maar mensen wonen die daar werken. Maar dat soort zaken komt niet zomaar tot stand. Democratie gaat verder dan het alleen maar kiezen van een parlement. Dat gaat ook over hoe de vakbonden zich kunnen laten gelden in wat voor organen dan ook. Stel dat er een stel racisten ergens de meerderheid krijgen, dan ben je blij dat je met een aantal regels iets kunt tegenhouden."

VERSPLINTERING

Komt het gedecentraliseerde stelsel nou in de buurt van wat socialisten belangrijk vinden?

Saris: "Als je het over een democratiesocialisties stadsbestuur hebt, dan praat je eerder over méér bevoegdheden, dan over decentralisatie van bevoegdheden. Voor bedrijven en projektontwikkelaars zijn er ontzettend veel mogelijkheden om hun eigen gang te gaan. Daar doen we nu niets tegen. Voor het

zelfde geld leidt decentralisatie tot versplintering van de invloed van de bevolking. Deelraden als een stedelijke vorm van socialisme?.....nee, zo zie ik dat niet. Ik zeg niet dat een gemeente alles moet kunnen bepalen, maar ik vind dat het aan regulerende bevoegdheden ontbreekt."

Oosterwijk: "Socialisme? Dan moeten we een systeem van raden hebben, waarin verschillende belangen vertegenwoordigd zitten. Dat zouden wijkraden, fabrieksraden enzovoorts moeten zijn. Ik ben een voorstander van een democratische radenrepubliek. Dat is een hele oude socialistiese opvatting die we volgens mij moeten blijven handhaven. Daar waar er vormen zijn van direkte democratie, spontane raden van mensen, moeten ze niet vernietigd worden door de burgerlijke democratie. Dat zou hetzelfde zijn als wij medezeggenschapsorganen zouden vervangen door een politiek systeem. Dat is net zo absurd. Verder houdt democratie in, dat je direkt je vertegenwoordigers naar huis kunt sturen, als ze het niet goed doen. Dat kan dus nu niet." Weer terugkomend op de deelraden: "Links Rotterdam staat er op dit moment simpelweg naast. Ik denk dat je dan de keuze hebt: of je blijft bezig met een aktieve boikot, of je gaat nadenken wat voor positie je inneemt in dat soort gebieden."

Thomas van Duin

Interview

Linkervleugel van de Perestroika

In De Internationale 25 publiceerden we een verslag van de onafhankelijke sociale en socialistische bewegingen in de Sovjet Unie. Deze groeperingen hielden in augustus vorig jaar in Moskou een conferentie.

Er wordt geschat dat er nu al meer dan 30.000 onafhankelijke, zeer verschillende, klups, verenigingen, groepen in de Sovjet Unie bestaan. Enkele socialistische sociale klups hebben zich verenigd in een federatie, waarvan we het platform ook in De Internationale 25 hebben afgedrukt.

Hieronder publiceren we een interview met Boris Kagarlitsky (2). Hij is lid van de officiële Sovjet Maatschappij voor Sociologie. Maar hij is ook woordvoerder van de Socialistische Initiatieven en koördinator van de Federatie van Socialistische Klups. Kagarlitsky werd onder Breznev gevangen gezet, wegens zijn lidmaatschap van de klandestiene groep 'Jonge Socialisten'. Pas toen Gorbatsjov aan de macht kwam werd hij weer vrijgelaten. In dit interview gaat hij in op activiteiten en discussies van de Socialistische Klups, die zich profileren als 'linkervleugel' van de perestroika.

Overigens is het niet zo dat alle

groepen die zich in de Sovjet Unie nu onafhankelijk van de bureaucratie organiseren links zijn. Ook reactionaire stromingen organiseren zich, met openlijk nationalistiese, anti-semitiese en zelfs fascistiese opvattingen.

De radikalisering en zelforganisatie van een deel van de jongeren in de Sovjet Unie (vooral studenten) heeft ook z'n weerslag op de officiële kommunistiese jongerenorganisatie Komsomol. Ter gelegenheid van de eerste verjaardag van de ramp in Tsjernobyl gaf de Komsomolgroep van de universiteit van Kiev een zeer krities pamflet uit (3). Daarin werden zeer gevoelige thema's buitengewoon krities aangesneden, zoals Tsjernobyl, Afghanistan, het nationale vraagstuk van de Oekraïne, de milieuvervuiling, de kernbewapening, politiek pluralisme en de KGB. Thema's , die ook door de onafhankelijke linkse klups worden aangeroerd. (4)

Toen de onafhankelijke linkse groepen in augustus vorig jaar hun conferentie afsloten, waren ze zelf nogal skepties over de mogelijkheden om hun besluiten in praktijk te brengen. En in de maanden daarna kregen ze ook inderdaad te maken met de nodige tegenwerking van de konservatieve

vleugel van de bureaucratie (5). Dat belet hun echter niet om door te gaan en tacties gebruik te maken van de beperkte openingen die 'het nieuwe denken' van Gorbatsjov hun noodgedwongen biedt. De konservatieve vleugel lijkt op het ogenblik in het defensief gedrongen.

Linkse groepen in de Sovjet Unie zoeken de steun van en discussie met de linkse beweging in het Westen. Het is voor hun en voor ons van levensbelang die uitdaging aan te gaan. (RG)

"WIJ ZIJN DE LINKERVLEUGEL VAN DE PERESTROIKA"

Vraag: Wat doen de onafhankelijke socialistiese verenigingen en wat bereiken ze? Kan je een paar voorbeelden geven?

Ze verdedigen bijvoorbeeld mensen, die op zeer verschillende manieren te maken krijgen met disciplinerende maatregelen van regeringsinstellingen. Als het ons lukt ervoor te zorgen dat iemand z'n baan weer terugkrijgt, is dat een konkreet resultaat. In het siberiese Krasnojarsk was het activisten van de Federatie gelukt om een korrupte stadsbestuurder weg te krijgen. Een groep die 'Boisked' heet heeft een campagne gevoerd om te verhinderen dat studenten en studentes naar groentenwinkels in Moskou gestuurd zouden worden, om daar een soort onbetaalde 'sociale arbeid' te verrichten. Ze willen de uitbuiting van de studenten verhinderen en ze hebben stellig sukses: de officiële bestuursorganen hebben dit probleem in ieder geval als onderwerp van discussie moeten aksepteren. In een andere campagne proberen we een oude Moskou-se straat, de zogeheten 'Arbat' in

een soort Hyde Park te veranderen.....

.....met vrije meningsuiting.....

Dat niet alleen. We willen er ook muziek hebben, zang en mensen die er gitaar kunnen spelen.

Hoe staat het met een uitvinding uit de chinese kulturele revolutie.....

Muurkranten! Af en toe worden die wel gebruikt, maar niet vaak.

Waar?

Vooraf in de provinciesteden. In Moskou houden mensen toespraken of maken bandopnames en delen kassettebandjes uit. We moeten leren de zaak prakties te organiseren. En we moeten een informatienetwerk opzetten. We organiseren bijvoorbeeld sociologies onderzoek naar de informele groepen of over de prijsstijgingen. Belangrijk zijn ook de milieugroepen, die in verscheidene steden actief zijn tegen de chemiese industrie. Zij willen die chemiese industrie kwijt. In Wolgograd, het voormalige Stalingrad, wordt de chemiese fabriek in de volksmond 'ons Bhopal' genoemd.

Als we even stil blijven staan bij de grote industrie. Wat is er daar veranderd op het gebied van de vakbonden?

De vakbonden hebben hun nieuwe rol nog niet gevonden. Hun probleem is dat ze gewoon niet zichtbaar zijn, in ieder geval de officiële bonden.

Zijn er ook niet-officiële bonden?

Er bestaan wel initiatiefgroepen, die doen wat de vakbonden zouden moeten doen. Maar ze zien zichzelf niet als aanzet tot alternatieve vakbonden. Ze verdedigen arbeidsrechten, maar

niet in het perspectief van het opbouwen van een vakbond.

Mensen uit Moskou, die wij spraken, gaven een goed beeld van de werkbrigades. Daarin bepalen de mensen zelf hoeveel loon de deelnemers/sters krijgen en daarbij houden ze rekening met alle sociale factoren. In veel gevallen zou het daarbij ook zijn voorgekomen dat een bedrijfsleider op basis van een meerderheidsbesluit van het hele personeel z'n ontslag moest nemen. Klopt dat?

Soms gebeurt dat inderdaad. Maar dat is dan altijd het gevolg van strijd die er gevoerd wordt. Zo kwamen bijvoorbeeld in de uitgeverij, waar mijn vrouw werkt, de mensen in verzet tegen hun chef en ze eisten diens ontslag. Dat is tenslotte ook gelukt. Maar steeds ging het erom of de mensen bereid waren het konflikt aan te gaan. Af en toe staan de autoriteiten open voor protesten van het personeel. Maar in de meerderheid van de gevallen die mij bekend zijn, was de regering niet van plan toe te geven en probeerde ze steeds weer dit soort kritiek te onderdrukken. In ieder geval totdat er echt een konflikt uitbrak. Alleen in die gevallen dat het personeel het konflikt verscherpt had, was men van de kant van de regering bereid naar kompromissen te zoeken. Alleen al om een eskalatie te vermijden, die voor de autoriteiten zelf gevaarlijk zou kunnen worden.

Maar ik wil er de nadruk op leggen dat er ook een heleboel positieve dingen gebeuren. De zogeheten 'brigades' begonnen al in 1980 onder Breznev, of misschien al eerder. En die ontwikkeling gaat voort. Dat is een positieve, hoewel beperkte, vernieuwing. Natuurlijk is het zo dat deze brigades (van 300 à 400 mensen) zichzelf min of

meer organiseren. Maar dit organisme van zelfbeheer is ingebed in een structuur, die fundamenteel op een andere basis geschoeid is. Als er op het nivo van de brigade besloten zou worden, dan zou de managementsstructuur van de hele onderneming, of de structuur van de hele industrietak en tenslotte de structuur van de nationale ekonomie hervormd moeten worden. Het gaat bij de brigades dus om niet meer dan een eerste, hoewel heel goede, stap.

Zou je deze brigades als een soort school voor zelfbestuur kunnen zien?

Vladimir Kozlinsky:

Alle macht aan de Sovjets

Ja, dat zijn ze inderdaad. Een ander in principe goed idee was het instellen van raden van arbeidskollektieven. Maar de werkelijke mogelijkheden van deze raden zijn zeer beperkt. Onlangs heb ik voor de Moskouse stadsradio een programma gemaakt over de situatie bij de autofabriek AZLK. Daar wordt de 'Moskowitsch' gemaakt. Daar staat de arbeidersraad feitelijk onder controle van de bedrijfsleiding en wordt die alleen gebruikt voor onpopulaire beslissingen. Bijvoorbeeld in het geval van overwerk of werken op zaterdag mag de laatste tijd de arbeidersraad beslissen. De verkiezing van deze raden was niet erg vrij. De mensen werden sterk beïnvloed. Maar belangrijker is, dat de status van deze raden onduidelijk is. Omdat iedereen ervan uitgaat dat deze raad toch geen rechten heeft, was men er ook niet zo in geïnteresseerd om er goede mensen in te kiezen. De raad heeft geen zeggenschap over de lonen of - wat bij ons van groot belang is - over de toezegging van woningen.

Je hebt het nu over de nieuwe wet, die vanaf 1 januari 1988 van kracht is?

Ja, deze praktijk is gebaseerd op de nieuwe wet. In deze wet wordt alleen maar het instellen van dergelijke raden voorgeschreven. Maar er staat niet wat deze raden mogen doen. Nog een voorbeeld: volgens de nieuwe wet moeten de bedrijfsleiders gekozen worden. Ik ken geen enkel geval waar dit ook is gebeurd. Alleen in die gevallen waar een directeur gedwongen werd om op te stappen of zelf weg ging, is er een verkiezing geweest. Nog nergens werd een directeur zonder specifieke aanleiding gedwongen zich door een verkiezing te laten aanstellen of zich te laten ontslaan. Overigens is het

personeel veel minder geïnteresseerd in een verkiezing van hun directeur dan in de controle op hun afdelingschef.

Die zijn niet verkiesbaar?

Die worden benoemd. De linkse klups eisen in de eerste plaats dat deze afdelingschefs gekozen kunnen worden. Die kunnen dan weer op een eigen conferentie de directeur kiezen.

Bestaat er een soort personeelsoverleg van mensen die de perestroika willen stimuleren in de richting van meer arbeidersdemocratie?

In het algemeen is het zo dat de meerderheid van de linkse stroming uit intellectuelen bestaat, bijvoorbeeld studenten en jonge academici. Maar inmiddels bestaan er ook drie groepen die zich speciaal met arbeidsrechten en met activiteiten van arbeiders/sters bezig houden. Eén van die groepen, met de naam 'Kompas' - deze bestaat alleen in een schoenfabriek in Moskou - werkt een model uit voor regelmatige betrekkingen tussen de beweging van de klups en de arbeiders/sters. Je moet daarbij bijvoorbeeld denken aan het houden van voordrachten voor de arbeidersraden. Twee andere groepen proberen in principe hetzelfde te doen, alleen met andere methodes. Zo probeert een groep die 'Zelfbeheer' heet - deze is deels ook lid van onze Federatie - direkte betrekkingen met de brigades tot stand te brengen. Deze groep heeft in Moskou 21 leden, maar ze heeft veel contacten. Zij proberen een soort 'arbeiders-klups' op te richten als basiselement van het omvattende project van zelfbeheer op bedrijfsniveau. De derde groep heet 'Arbeidersvertrouwen'. Die is vooral in de westelijke republieken geworteld. Hun uitgangspunt

is de verdediging van actieve arbeiders/sters, die op het niveau van het bedrijf problemen hebben gekregen, en het bekend maken van deze ervaringen. Ze gebruiken sinds kort voor hun eigen informatie het bulletin van de groep 'Zelfbeheer'. Binnen de 'Federatie' bestaan talrijke kleinere en twee grotere bulletins: 'Linksaf' en 'Zelfbeheer'. Tussen de beide bulletins bestaat een afspraak om regelmatig artikelen uit te wisselen.

Hoe kijkt u aan tegen de nieuwe economische politiek?

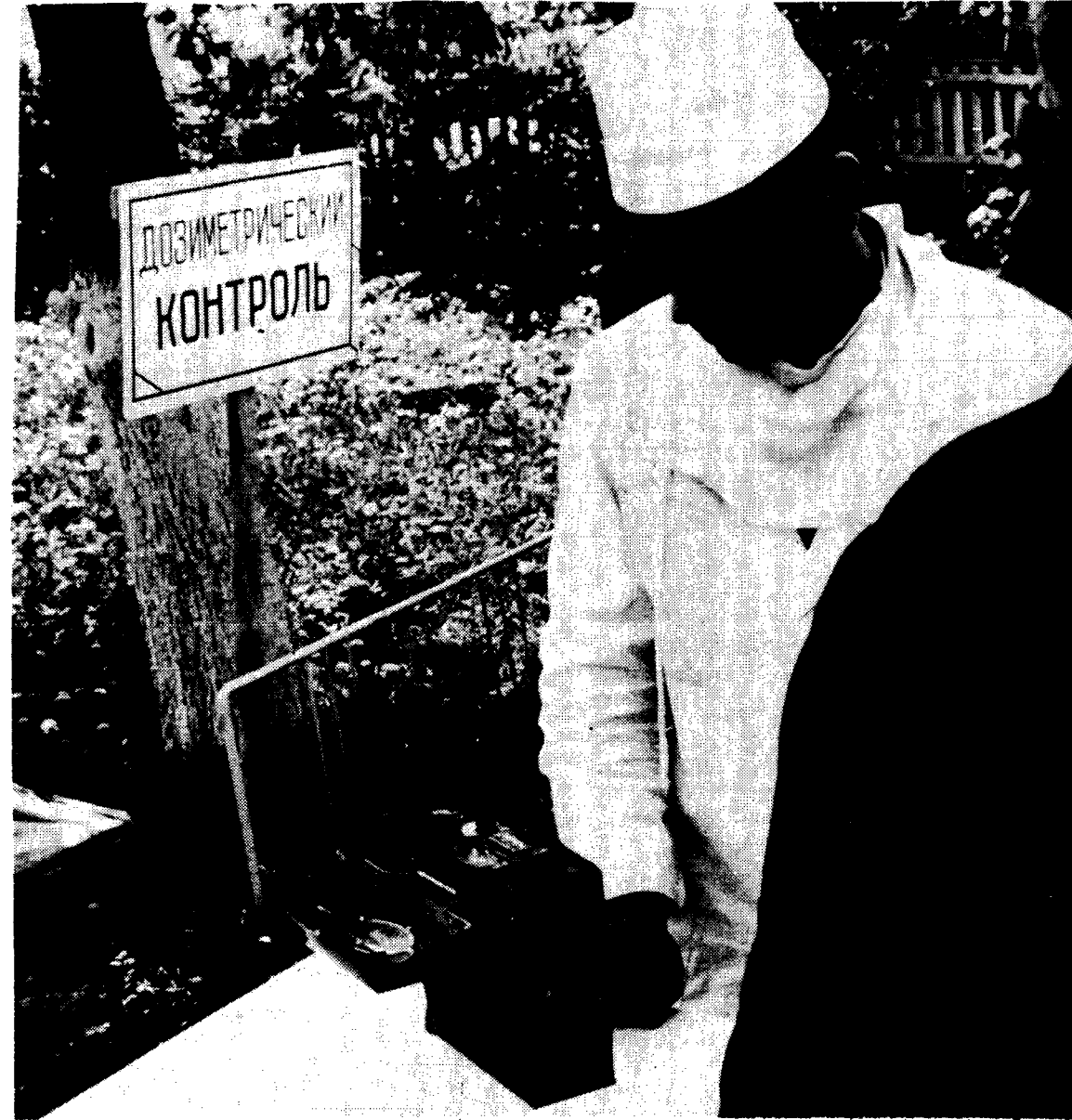
Er bestaan twee verschillende denkbeelden over de hervorming. Aan de ene kant het idee van de linkse stroming. Aan de andere kant het meer officiële idee van de technokraten. Maar je kunt niet zeggen dat de technokratische opvatting al de belangrijkste geworden is. Wel krijgt die steeds meer invloed. Het idee van de technokraten baseert zich vooral op het gedachtegoed van de Chicago-school. Het gaat om de monetaristische school van Schmeljow, Lisischkin en anderen. Zij willen een soort bezuinigingspolitiek: lagere lonen en alleen nog staatssubsidies als er openlijke sociale conflicten dreigen. Alle macht aan de managers. Ideeën over zelfbeheer zijn voor hun dus niets anders dan idealistische kletspraatjes van een paar dwaze linkers. Wij vinden dat deze opvattingen uitgesproken anti-democraties zijn. Als dit de officiële strategie zou worden dan zou het binnen de kortste keren uit zijn met 'glaznost' en met de democratische elementen van de perestroika. Je kan niet impopulaire maatregelen nemen en tegelijk een democratie willen

ontwikkelen. Dat is met mekaar in tegenspraak. Het belangrijkste probleem

voor de linkse mensen is op het ogenblik om het markt-extremisme te bekritisieren, zonder meteen een anti-markt positie in te nemen. Want ook wij gaan ervan uit dat markthervormingen noodzakelijk zijn. De vraag is alleen wat voor soort markthervormingen. Wat dit betreft zou je veel mensen binnen de linkse beweging links-keynesianen kunnen noemen, die aan de ene kant marktmechanismen willen en aan de andere kant veel sociale herverdeling eisen en compensaties voor onrechtvaardigheden die het gevolg zijn van de markt. (6)

Voorop staat een sociale planning, die zich onttrekt aan de werking van het marktmechanisme, en die democraties georganiseerd moet zijn en die gericht is op democratie. In het kader van dit democratische besluitvormingsproces moeten de marktfactoren niet ontkend worden, er moet rekening mee worden gehouden. Het concept van de maatschappij moet aan de ene kant democraties zijn, maar ook realites. De markt moet voor dat laatste zorgen, zonder het principe van de verdeling te beïnvloeden. Democratiese besluitvorming betekent dat je verschillende democraties gekozen lichamen hebt voor de beslissingen over produktie en zelfbeheer.

Tenslotte gaat het erom een maatschappijvorm te ontwikkelen, die totnu toe nog niet heeft bestaan. En niet om het kopiëren van het chinese, hongarse of joegoslaviese model, die gebaseerd zijn op hetzelfde autoritaire principe van burokratische controle. Ik zou bijvoorbeeld de econoom Wasilij Seljunin willen noemen, waarop vele linkse mensen zich oriënteren. Hij gaat ervan uit dat we geen extra groei nodig hebben. Maar we moeten de rijkdommen van onze maatschappij herverdelen ten gunste van de echte behoeften van de mensen, dat wil zeggen we

Voedselcontrole na Tsjernobyl

moeten breken met de overheersende positie van de investeringsgoederenindustrie. De tweede die ik zou willen noemen, is Jurij Morosow. Hij is econoom en psycholoog en lid van onze Federatie. Volgens hem berust de economische stimulans bij de monetaristen alleen op geld. Links zou daarentegen als materiële prikkel de uitbreiding van vrije tijd moeten propageren.....

.....om de alzijdig ontwikkelde mens te scheppen.

Dat is ook marxisties.

Dat is zeer marxisties, natuurlijk. In het algemeen zie ik niet dat jullie economische visie a priori in tegenspraak zou zijn met de perestroika. Jullie opstelling lijkt eerder onderdeel te zijn van de lopende maatschappelijke discussie.

Dat is precies wat wij ook zeggen. We zijn de linkervleugel van de perestroika. We bewegen ons binnen het kader van de perestroika, maar ter linkerzijde.

Jullie pleiten op lange termijn voor een meerpartijensysteem. Waarin zou dit model verschillen van de burgerlijke democratie in het Westen? Wat zijn jullie politieke visies?

Heel wezenlijk is dat wij meer democratie van de producenten willen, oftewel in het algemeen meer economische democratie. Het probleem van de westerse democratie ligt in haar beperkingen. Over het algemeen geloof ik niet dat de visies van de linkse beweging in de Sovjet Unie sterk verschillen van de radikale linksen in het Westen. Onze ideeën zijn sterk beïnvloed door de opvattingen die de linkse beweging in het Westen in de jaren zestig en begin jaren zeventig heeft ontwikkeld.

Jigor Ligatsjov

Ons probleem is het integreren van deze ideeën in de realiteit van de Sovjet Unie. Om niet alleen een internationale linkse beweging te zijn, maar om specifiek sovjet-links te zijn. Wij moeten de identiteit van een sovjet-links zien te ontwikkelen. Veel is nu bij ons zoals het bij jullie in de jaren zestig was: alles is een beetje chaoties, een beetje anarchisties, een goede

scheut marxisties idealisme soms gekombineerd met een sterke kritiek op bepaalde marxistische opvattingen door sommige groepen. Veel ideologische discussie en veel intellektualisme.

Het is opvallend in gesprekken met vertegenwoordigers van de CPSU, dat het 'nieuwe denken' onder Gorbatsjov geen klassen of partijen lijkt te kennen, maar alleen nog de 'mensheid'. Steeds weer wordt in dit verband ook geappelleerd aan het 'gezond verstand' van de machthebbers in het Westen.....

.....en niet aan het gezond verstand van de gewone mensen.

Er wordt idealisties vanuit gegaan dat het goede voorbeeld van de Sovjet Unie bijvoorbeeld bij de ontwapening zou leiden tot gelijke maatregelen in het Westen.

Ik begrijp wat je bedoelt. Het is interessant dat veel autoriteiten bij ons het Westen meer idealiseren dan de linksen.

Waarom ligt dat?

Mensen die hun hele carrière in het partij-apparaat hebben doorlopen, hebben soms een sterk versimpelde voorstelling van de maatschappijen in het Westen. Ze beschouwen de westerse machthebbers in zekere zin als hun eigen tegenhanger. Dat gebeurt andersom ook wel, als men denkt de sovjet-burokratie met westerse voorbeelden te kunnen beoordelen.

Wij waren hier bij verschillende redacties om te onderhandelen over de mogelijkheid van een regelmatige column voor een dialoog met linkse stromingen uit het Westen. Toen werd ons gezegd: waarom dan juist met de linksen? Je kan dat toch beter met de rechtsen

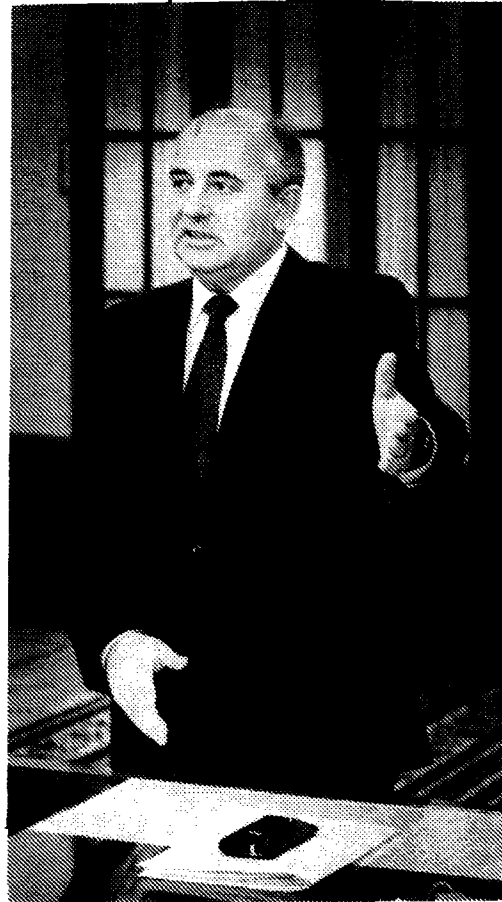
doen, die hebben meer macht, Dit soort discussies heb je heel vaak. Ook met mensen van het sovjet-vredeskomitee. Zij denken aan de ene kant heel idealisties. Aan de andere kant is het vanuit hun standpunt bekeken ook heel consequent. Deze mensen willen werkelijk de wereld veranderen. Ze willen de verhoudingen een beetje comfortabeler maken. En ze gaan er daarbij vanuit dat de reële mogelijkheden om iets te doen liggen bij degenen die ook werkelijk de macht hebben. Ze onderschatten de initiatieven en het verzet van onderop. En ze overschatten de intelligentie van de bourgeoisie. Ze zijn er bijvoorbeeld van overtuigd dat alleen het militair-industrieel complex reaktionair is en dat de overigen voor vrede zijn.

Tot slot: hoe kan de linkse beweging in West-Europa de perestroika op een goede manier ondersteunen?

Mij lijken van belang onafhankelijke initiatieven van de linkse beweging, die echter wezenlijk ook voor de sovjet-autoriteiten als gesprekspartner acceptabel zijn. En waarvoor zich bijvoorbeeld ook de Gorbatsjov-vleugel van de CPSU zou kunnen inzetten; die dus gebruikt kunnen worden tegen de conservatieve vleugel van de sovjet-burokratie. Wij kunnen als steun voor dergelijke initiatieven in ieder geval ideeën ontwikkelen en bij ons voor openlijke steun opkomen.

In de tweede plaats hebben wij behoefte aan meer contacten en discussies met de westerse linkse beweging op verscheidene nivo's. Dat zou er bijvoorbeeld toe kunnen leiden eens een keer gezamenlijke publikaties uit te geven of een seminar te organiseren, etc.

In de derde plaats: als er bijvoorbeeld een verklaring van de sovjet-regering komt over Nicaragua, is dat voor de

Gorbatsjov

westerse media niet zo interessant. Maar wanneer de mensen van de onafhankelijke initiatieven in de Sovjet Unie een verklaring tegen de VS-inmenging in Nicaragua mede ondertekenen, krijgt dat misschien een andere betekenis. Op die manier zouden wij ook jullie kunnen ondersteunen. Dat zou dan onze bijdrage aan de solidariteit zijn.

Hartelijk dank!

NOTEN

(1) We hebben dit interview vertaald uit 'Bresche', het tijdschrift van onze zwitserse zusterpartij. Eerder verscheen het in het Hamburgse maandblad 'Arbeiterkampf', nummer 292, van 7 maart 1988.

(2) Boris Kagarlitsky schreef ondermeer een artikel over intellectuelen in de Sovjet Unie in New Left Review. Binnenkort verschijnt bij de engelse uitgeverij Verso van zijn hand het boek 'The Thinking Reed; Intellectuals and the Soviet State from 1917 to the Present'.

(3) Voor een ingekorte versie van dit pamflet, zie Inprecor, nummer 262.

(4) Zie bijvoorbeeld het interessante artikel 'Laten we terugkeren naar de republiek van de sovjets', uit 'Mercury', het blad van de coördinatie van de klups uit Leningrad. Dit artikel, dat op het probleem van democratische verkiezingen ingaat, is vertaald in Inprecor, nummer 264.

(5) Zie het artikel van Boris Kagarlitsky in International Viewpoint, nummer 140.

(6) Zie voor een fundamentele discussie over de planekonomie en de markt het zojuist verschenen 'Plan, Market and Democracy; The experience of the so-called socialist countries', van Catherine Samary. Uitgegeven als Notebook, nummer 7/8, van het IIRE. Te bestellen bij de ISP in Amsterdam.

Israel

Barsten in de loyaliteit

In het vorige nummer van De Internationale publiceerden we een achtergrondartikel van Salah Jaber over de volksofstand van de Palestijnen op de door Israël bezette gebieden.

Hieronder besteden we aandacht aan twee bijzondere groepen in Israël: de Druzen en Palestijnse meiden. We hebben deze artikelen met toestemming overgenomen uit Soemoed. (1)

DRUZEN IN ISRAËL

In Israël wonen ongeveer 60.000 Druzen, voornamelijk rond Haifa in het karmelgebergte en in een aantal dorpen in Galilea. De Druzen in Israël zijn sinds de oprichting van de joodse staat in 1948 loyaal geweest aan Israël. Pas de laatste jaren is enige verandering te bespeuren in deze trouwe houding. Er komen barsten in de loyaliteit.

De Druzen hebben hun naam te danken aan al-Darazi, een hoveling in de elfde eeuw van de Egyptiese kalief al-Hakim. Al-Hakim predikte een nieuwe religie en al-Darazi verspreidde de boodschap. Hij week uit

met zijn volgelingen, die zich vestigden op het hieromgebergte, nu verdeeld over Syrië, Libanon en Israël. Er zijn nu totaal ongeveer 300.000 Druzen. Hun godsdienst onderscheidt zich van de Islam, doordat zij Mohammed als profeet verwerpen en de koran niet aanvaarden.

BEIT JANN

Dit voorjaar is voor het eerst door Druzen in Israël gestaakt. Het waren de bewoners van Beit Jann, een dorp in het natuurreservaat Har Meron, ten westen van Zefat in Galilea. Het gebied, dat al vele eeuwen in bezit was van de inwoners van Beit Jann werd in de jaren zestig tot natuurreservaat bestemd. Laarmee raakten de inwoners een groot deel van hun land kwijt. Het land dat binnen het natuurreservaat viel, werd aan vele voorwaarden onderworpen. Zo mocht het land niet met behulp van machines worden bebouwd, er mocht geen hout worden gehakt en geen dieren gedood. De boeren van Beit Jann raakten op deze manier de zeggenschap over hun grond kwijt. Het land bleef braak liggen

en zoals dat in Israël gaat, het werd na enkele jaren tot nationaal bezit verklaard.

Sindsdien is nog meer grond onteigend, en de 6000 inwoners van Beit Jann hebben nu nog 2000 dunam tot hun beschikking. Voor het dorp is dat te weinig. Enkele huizen staan inmiddels op grond die tot het reservaat hoort en er is geen enkele ruimte om noodzakelijke voorzieningen, bijvoorbeeld een school, bij te bouwen.

ONTRUIMING

In het voorjaar kwamen de bewoners in verzet. Het dorp staakte twee maanden. Zij bezetten een bergtop, waar een tentenkamp werd ingericht. Op 5 juli dit jaar volgde een ontruiming. Het dorp verzette zich daartegen, het kwam tot flinke rellen. Peres kwam eraan te pas om te onderhandelen met de bewoners. Hij deed beloftes, die ertoe moesten leiden dat de dorpeelingen alsnog grond ter beschikking krijgen. Maar het is nog steeds niet duidelijk of aan de verlangens van Beit Jann tegemoet wordt gekomen.

ISOLEREN

Het verhaal van Beit Jann past in de ontwikkeling van de Druzen in Israël. Israël heeft vanaf het begin geprobeerd de van oorsprong Arabiese Druzen te isoleren van de Arabiese bevolking en hen zo uiteindelijk geheel op te laten gaan in de Israëliese samenleving. Op het eerste gezicht lijkt het dat Israël daarin geslaagd is. De Druzen hebben over het algemeen een betere positie dan bijvoorbeeld de Palestijnen. Zo krijgen ze onderwijs in hun eigen geschiedenis, iets wat de Palestijnen altijd is ontzegd. En

ze hebben betere banen, die beter worden betaald.

Sinds 1956 hebben de Druzen dienstplicht - op eigen verzoek - met de daaraan verbonden voordelen. En sinds 1967 vallen de Druzen onder de joodse ministeries en niet zoals de Palestijnen onder Arabiese afdelingen.

MINDERWAARDIG

Toch verloopt de integratie niet zo succesvol. Vooral jongere Druzen zijn niet tevreden met hun positie. Ze vinden dat ze niet worden geaccepteerd, ze voelen zich beschouwd als minderwaardig. Hogere en leidinggevend functies blijven taboe voor hen, ook als ze dezelfde opleidingen hebben genoten als hun Israëliese leeftijdgenoten.

Veel Druzen doen dienst bij de grenstroepen en als ordehandhavers. Tussen de soldaten die in juli de bergtop bij Beit Jann moesten ontruimen waren ook Druzen. Zes van hen weigerden. Tijdens de gebeurtenissen in Beit Jann tussen mei en juli weigerden honderd Druzen de dienst uit solidariteit.

De bewustwording onder de Druzen groeit. Misschien had de in 1977 vermoorde Libanese Druzenleider Kamal Joemblatt gelijk toen hij schreef: "De Druzen in Israël zijn helemaal geen loyale dienaren van de joodse staat. Maar zij zijn slim genoeg om het slagveld niet te verlaten als een indringer arriveert. Ze zijn gebonden aan hun land, aan hun gemeenschap. Waarom zouden ze vluchten? Ze kunnen beter blijven, dan hun grond aan anderen overlaten."

A.A./M.V.

Geen gelijke kansen in Israel

PALESTIJNSE MEIDEN KUNNEN HUN DROMEN NIET VERWEZENLIJKEN

Volgend jaar bestaat de staat Israël 40 jaar. Veel mensen denken dat sinds het bestaan van Israël de civilisatie is doorgebroken voor met name de arabiese bevolking. En vooral voor de Arabiese vrouwen, want worden die niet vreselijk onderdrukt? Hebben ze tegenwoordig niet méér kans om zich te ontwikkelen? Hebben de industrieën niet méér werkgelegenheid gebracht voor vrouwen? En kunnen de Arabiese vrouwen niet een voorbeeld nemen aan de meer geëmancipeerde joodse vrouwen?

Veel mensen vergeten dan dat de Arabiese bevolking niet dezelfde kansen heeft als de joodse bevolking. En dat civilisatie meer is dan spijkerbroeken dragen en uit kunnen gaan. De vraag is of vrouwen meer mogelijkheden hebben om bijvoorbeeld ekonomies onafhankelijk te worden en of zij hun toekomst-dromen kunnen vervullen.

Ik heb anderhalf jaar in een Arabies dorp in Galilea gewoond, niet ver van Haifa. In mijn schoonfamilie hebben ze acht meiden tussen de 13 en 24 jaar. Met hen en met hun vriendinnen heb ik veel opgetrokken. De meesten hebben als uiteindelijk ideaal het huwelijk. Maar voor het zover is, willen ze graag werken, studeren, wat eigen geld verdienen of iets van de wereld zien. Er zijn maar weinig vrouwen en meisjes die hierin slagen.

SCHOLING

Iedereen moet tot zijn of haar 18de jaar naar school. In de Arabiese dorpen wordt op de scholen als eerste taal Arabies gegeven, als tweede taal Hebreeuws en als derde taal Engels. Alle vervolgoopleidingen zijn in het Hebreeuws. Helaas is het onderwijs zo slecht, dat de studenten deze taal niet goed beheersen.

Bosma (17 jaar) wilde een kapstersopleiding gaan volgen, nadat ze haar school had afgemaakt. Deze opleiding is in het Hebreeuws en haar Hebreeuws was niet goed genoeg om deze opleiding te volgen.

Esthiak (20 jaar) wilde graag de verpleging in. Deze opleiding wilde ze graag doen in het Engelse ziekenhuis in Nazareth. Ze koos voor dit ziekenhuis omdat de Arabiese bevolking van Nazareth hier naartoe gaat. De opleiding is in het Engels. Ze moest een test in het Engels doen en is hiervoor gezakt.

Degenen die naar de universiteit willen, komen andere problemen tegen. Is het taalprobleem opgelost, dan komt het geldprobleem om de hoek kijken. Een jaar inschrijfgeld is 1500 dollar. Als je in het leger gezeten hebt (Palestijnen kunnen niet in het leger), heb je allerlei beurzen en kortingen tot je beschikking. Dit gaat dus niet op voor Arabieren. Konklusie: met de schoolopleiding kom je niet ver. Ongeveer de helft van de meiden doet geen eindexamen, ze merken dat je er toch niet veel aan hebt. Een andere reden om vroegtijdig de school te verlaten, is dat de familie de meisjes nodig heeft om te helpen in het huishouden.

Om moeder te helpen met de verzorging van de grote gezinnen. Koken, brood bakken en wassen.

Meisjes trouwen nog steeds erg jong, hoewel er nu meer zijn die proberen de school af te maken. Maar uiteindelijk komen de meesten toch vrij jong achter de wastobbe terecht.

EEN SOKKENFABRIEK IN KARMIEL

Aglas (21 jaar) had geen zin om haar school af te maken. Na lang knokken met haar ouders en oudere broers kreeg ze uiteindelijk toestemming om te gaan werken in een sokkenfabriek in Karmiel (een Israëlische nederzetting). Na vijf jaar lang hetzelfde werk gedaan te hebben, heeft ze nu een salaris van 350 dollar (700 gulden). Hiervoor moet ze zes dagen per week werken van 's morgens half acht tot 's middags kwart over vier. Ze worden opgehaald en weer thuisgebracht met een busje. Een joods meisje verdient voor hetzelfde werk tweemaal zoveel. Deze meisjes zijn, in tegenstelling tot de Arabiese meisjes, allemaal georganiseerd in de vakbond, de Histadrut. Sinds 1960 kunnen Arabieren ook lid worden van deze vakbond, maar het enige wat de Histadrut voor de Arabiese meiden organiseert, is ieder jaar een dagje uit naar de Dode Zee.

Er is veel racisme. Arabiese meiden verdienen minder, vragen minder en worden dan ook eerder in dienst genomen dan joodse werknemers. Zo krijgen zij de schuld van de werkloosheid, want "ze pikken alle banen in".

Krijgen ze van de familie geen toestemming om buiten het dorp te gaan werken, dan is er een andere mogelijkheid. Bijna ieder dorp heeft naaifabrieken, dependances van Israëlische kledingfabrieken. In een ongeventileerde ruimte van vijf bij vijf worden

zo veel mogelijk naaimachines gestouwd. Zes dagen per week worden hier allerlei kledingstukken genaaid. Een kontrakt hebben de meiden niet. Geen werk, geen geld. Gaan ze eisen stellen, voor hun twintig anderen.

Toch preferen velen dit boven het eentonige leven thuis. Zo hebben ze wat geld van zichzelf, wat vaak opgaat aan kleding voor henzelf of voor de schoolgaande broers en zusters.

TWEEDE MOEDER

Ayshe (24 jaar) is de steun en toeverlaat van haar moeder en jongere broers en zusters. Toen zij van school afkwam, wilde ze naar de universiteit, maar daar was geen geld voor. Trouwen zou ze wel willen, maar de ware Jacob is nog niet op komen dagen. Zij werkt thuis en is een tweede moeder geworden voor de rest van het gezin. In haar vrije tijd probeert ze haar Engels wat bij te spijkeren, want ze zou graag willen reizen. Ayshe heeft het naar haar zin thuis. Ze is haar eigen baas, iedereen houdt van haar. Maar ze mist iets, ze kan zich soms heel ontevreden voelen en ze weet niet waarom.

Ook stoort haar dat, als ze om geld vraagt om iets te kopen, ze wel eens te horen krijgt dat ze dit eigenlijk niet verdient, want ze brengt niets binnen. Ze wordt erg onderschat in haar werken thuis. Gelukkig krijgt ze van haar zusters, die wel werken, af en toe geld toegestopt. Thuiswerken wordt vaak niet gezien als werk, want je hebt geen inkomsten. Maar zonder deze hulp, kan een gezin niet draaien.

Thuiswerken is ook een vooropleiding voor het huwelijk. Goed brood kunnen bakken is belangrijker dan een goede

beheersing van het Hebreeuws.

KONTROLE

Dochters worden erg gecontroleerd door de familie. Deze controle komt grotendeels voort uit angst. Angst voor de Israëlische maatschappij om hen heen met een heel ander normen- en waardenpatroon. Contacten binnen de joodse maatschappij tussen jongens en meisjes zijn heel normaal. Alcohol is overal te krijgen. De familie wil niet dat hun dochters hiermee worden geconfronteerd. Ik vergelijk het wel eens met het tweede generatieprobleem, dat wij hier kennen.

Ook is de familie bang voor politieke moeilijkheden. De gevangenen zitten vol met Arabiese jongeren en ook vrouwen lopen een grote kans om opgepakt te worden tijdens demonstraties. En dan worden ze vervolgens blootgesteld aan allerlei vernederingen door de politie. En de meiden zijn en blijven verantwoordelijk voor de eer van de familie.

Het is erg frustrerend om te zien hoe slimme meiden de moed verliezen en uiteindelijk kiezen voor een huwelijk met iemand waar ze niets om geven, maar die wel een goeie maatschappelijke positie heeft. Zo zijn ze thuis weg, maar in feite verandert het niets in hun leven. Een trieste zaak.

Trees kosterman

NOOT

Soemoed, jaargang 15, nummer 5, november 1987.

Soemoed is het tijdschrift van het Palestina Komitee. Een los nummer kost f 4,--. Een abonnement kost minimaal f 22,50. Gironummer 2047409 t.n.v. Stichting Palestina Publikaties te Amsterdam.

Spanje

Vrouwenbeweging radikaal en dynamies

Gedurende de dramatische op- en neergang van de massastrijd in Spanje in de laatste twaalf jaar, is de feministische beweging steeds een radikale kracht gebleven. Dit artikel geeft een analyse van de dynamiek en de blijvende kracht van deze beweging.

Justa Monteros

Het begin van de vrouwenbeweging werd zichtbaar in de laatste jaren van de strijd tegen de diktatuur van Franco en vóór democratische vrijheden. De beweging nam vanaf het eerste moment politieke vormen aan. Zij zou er getuige van zijn dat de hoop, strijd en fundamentele eisen van de beweging terzijde geschoven zouden worden door de coalitiepolitiek van de parlementaire politieke krachten.

Daarom riepen alle vrouwenorganisaties op om de nieuwe grondwet te verwerpen. In dit politieke proces

zou de beweging een belangrijke rol spelen door haar permanente, actieve en kompromisloze strijd voor vrouwenrechten (vrouwen hadden op dat moment geen kiesrecht), voor het uit de kriminele sfeer halen van overspel, voor de legalisering van voorbehoedmiddelen, een echtscheidingswet en recht op werk. Op basis van deze doelstellingen begon de vrouwenbeweging vaste vorm aan te nemen. De beweging wist werkelijke politieke en sociale ruimte te verwerven en - het allerbelangrijkst - politieke en organisatorische onafhankelijkheid. Dit was geen gemakkelijk proces in een maatschappij waarin instituties die voorstander zijn van een ondergeschikte rol voor de vrouw, zoals de kerk, een groot gewicht in de schaal legden. Het was moeilijk in een maatschappij waarin patriarchale waarden als officiële doktrine golden en waar geen enkele traditie bestond op het gebied van vrouwenstrijd.

Het aan de macht komen van de sociaal-demokratische PSOE vijf jaar geleden maakte de politieke situatie iets gematigder. Gevoelens van hoop ontstonden in verschillende geledingen van de maatschappij. Maar in de vrouwenbeweging werden deze de bodem ingeslagen door de realiteit en door het zwaarwegende abortusprobleem. We hadden al te lang gestreden onder ongunstige voorwaarden om simpelweg de strijd te staken vanwege goedwillende verklaringen van de regering. De beweging koos ervoor om op eigen terrein - op straat - te strijden voor legalisering van vrije abortus op verzoek van de vrouw. Zij organiseerde massa-demonstraties met duidelijke eisen: "De vrouw beslist. Abortus vrij".

De PSOE moest het overduidelijk opnemen tegen een beweging die de partij veel problemen opleverde, een actieve radikale beweging waarin de partij prakties geen vertegenwoordiging had. De PSOE nam een zeer agressieve houding aan, probeerde met alle mogelijke middelen de beweging politiek en sociaal te marginaliseren. Tegelijkertijd probeerde zij een meer gematigd alternatief in het leven te roepen, op basis van groepen vrouwen die verbonden waren met het reformisme. De PSOE wilde dat het establishment-feminisme een grotere rol ging spelen en als bemiddelaar zou optreden tussen vrouwen en de regering.

SOCIAAL-DEMOKRATEN RICHTEN EEN VROUWENINSTITUUT OP

De oprichting van het Vrouweninstituut (een orgaan dat viel onder het Ministerie van Cultuur) maakte deel uit van deze politiek.

Dit alles heeft de sociaal-demokratie in een frontale botsing gebracht met

een beweging waarvan de strijd gericht is op de omverwerping van de economische en sociale orde, wat de enige manier is veranderingen te bewerkstelligen in de levens van vrouwen.

De vrouwenbeweging is bezig met veel vraagstukken, overal waar patriarchale onderdrukking zich manifesteert. Gedurende vele jaren heeft de beweging haar inspanningen gekoncentreerd op de strijd om het recht op vrije abortus. Deze strijd heeft de beweging in grote mate haar huidige vorm en politieke rol gegeven. Ofschoon de beweging nu veel breder is, blijft deze kwestie een belangrijke rol spelen.

Met de campagne voor het recht op abortus hebben vrouwen vanaf 1979 dit totale taboe-onderwerp in een politiek vraagstuk van het grootste belang weten te veranderen. Veel politieke krachten hebben deze campagne ondersteund, behalve de PSOE en de UGT. Feministische ideeën hebben terrein gewonnen, evenals het bewustzijn van vrouwen zelf en het idee dat de staat verplicht is om aan de eisen van vrouwen tegemoet te komen.

ABORTUS AFGECHOVEN NAAR DE PRIVATE SEKTOR

De wet die abortus gedeeltelijk uit de sfeer van het strafrecht haalde, werd goedgekeurd door de PSOE-regering op 5 juli 1985. Deze dekte slechts gevallen van verkrachting, misvorming van de foetus en gevaar voor de gezondheid van de moeder. Aan de andere kant hield de wet ook de verplichting in om 'kommissies van toezicht' in ziekenhuizen in te stellen om abortusverzoeken op de drie voorwaarden te controleren. En dat nadat vrouwen al door alle administratieve en bureaucratische barrières heengekomen waren. Ook werd nog een zogenaamde gewetensclausule aangenomen. Anderhalf

jaar nadat deze wet van kracht werd is de zinloosheid ervan officieel erkend. De wet heeft slechts 0,2 procent van de vrouwen die een abortus wensten in staat gesteld een legale abortus te krijgen, terwijl 65.000 vrouwen hun toevlucht hebben moeten nemen tot breinaaldmethodes.

De regering voelde zich verplicht op 21 november 1986 een koninklijk besluit goed te keuren, waarvan het voornaamste punt was om particuliere klinieken het recht te geven abortussen uit te voeren. Op deze manier bleven de openbare gezondheidsinstellingen

gen verschoond van de verantwoordelijkheid om deze dienst aan te bieden. Tegelijkertijd is de wet van kracht gebleven, dat wil zeggen, abortus blijft een misdaad. Het is alleen in de drie speciale gevallen uit de strafrechtelijke sfeer gehaald. Rond dezelfde tijd gaf een rechter uit Madrid het bevel tot arrestatie van 39 medewerkers van een geboortepanningscentrum. Negen van hen kregen gevangenisstraffen op beschuldiging van illegale abortussen.

Op 13 en 14 december werd in Madrid een tribunaal gehouden om de

aanvallen op het recht op abortus aan de kaak te stellen. Het tribunaal werd georganiseerd door het coördinerend komitee van Vrouwenorganisaties in Spanje. Ongeveer 3000 vrouwen uit de verschillende landsdelen woonden het bij. Het tribunaal bestond uit elf vrouwen van vrouwenorganisaties. Negen getuigen verschenen, vrouwen tussen de 17 en 60 jaar, die onder heel verschillende omstandigheden geprobeerd hadden een abortus te krijgen.

Het vonnis van het tribunaal vatte de eisen die de beweging in haar campagne naar voren had gebracht, samen. Het begon met enige bespiegelingen over de seksistische, mannen bevoorrelende en reaktionaire maatschappij en sloot af met het oordeel dat de regering direkt verantwoordelijk was voor de dood van negen vrouwen, slachtoffers van breinaaldmethoden nadat de wet van kracht werd. De regering werd ook beschuldigd van het toegeven aan de druk van partikuliere artsen die hun morele en ethiese principes laten afhangen van pesetas.

De partikuliere artsen werden beschuldigd van de verantwoordelijkheid voor processen tegen vrouwen en van het onthouden van informatie over seksualiteit en geboortebeperkingsmethoden aan vrouwen. Zij werden ervan beschuldigd uit winstbejag abortussen uit te voeren in hun partikuliere klinieken terwijl zij weigerden ze uit te voeren in openbare ziekenhuizen.

Om al deze redenen veroordeelde het tribunaal het Ministerie van Justitie, alle leden van de regering, alle instellingen van de PSOE-regering die actief of passief betrokken zijn bij misdaden tegen het recht van de vrouw om zelf te beslissen; de Algemene Raad van artsen; rechters die de hand houden aan wetten die op brute, vrouwonvriendelijke wijze tegen de rechten van

vrouwen ingaan; en leden van de repressiekrachten, de Guardia Civil en de Nationale Politie, trouwe verdedigers van de patriarchale orde.

Al degenen die schuldig werden bevonden, werden veroordeeld tot een reeks straffen waaronder "onder dwang voor een rechter gebracht worden, die hardop de mediese geschiedenis van seksuele gewoonten van de beklagde zal voorlezen, waardoor hij hun recht op privacy schendt.....lijden onder dezelfde beproevingen en angsten als vrouwen die van het kastje naar de muur gestuurd worden op zoek naar iemand die hen kan helpen om van een ongewenste zwangerschap af te komen.....terwijl zij bang zijn en soms zelfs sterven als gevolg van abortussen, die uitgevoerd worden zonder dat er acht geslagen wordt op hun gezondheid en hun leven."

Het vonnis werd luid toegejuicht door de 3000 aanwezigen. Er is nog een lange en moeilijke weg te gaan om vrije abortus gerealiseerd te krijgen.

Nadat de partikuliere klinieken een jaar aan de gang waren is de sociale druk afgenomen. Nu zijn 'Wij vrouwen eisen'-komitees cijfers aan het verzamelen om konkrete gegevens over dit probleem te kunnen onthullen. De kwestie is niet opgelost. Duizenden vrouwen moeten voor een abortus naar het buitenland gaan - velen van hen laten het uiterste moment voor een abortus voorbijgaan uit gebrek aan informatie. Enkele abortussen worden in de publieke sektor uitgevoerd, en wel in apartementen. Veel vrouwen vallen in handen van artsen die 100.000 tot 200.000 peseta's (ongeveer 875 tot 1750 dollar) vragen voor een abortus. In de meest 'fatsoenlijke' klinieken is de prijs toch nog altijd 30.000 peseta's (oftewel 264 dollar). Jonge vrouwen hebben nog steeds geen toevluchtsoord.

HET RECHT VAN VROUWEN OP BETAALD WERK

Vanaf het begin hebben eisen rond betaald werk een centrale plaats ingenomen bij de Spaanse vrouwenbeweging. Maar in tegenstelling tot abortus, is de vrouwenbeweging er niet in geslaagd het recht op betaald werk tot een centrale politieke kwestie te maken. Drie obstakels verhinderen dat: de situatie op de arbeidsmarkt, de houding van de vakbondsleiders en de wijze waarop vrouwen zelf georganiseerd zijn.

In Spanje kwamen vrouwen - om politieke en sociale redenen - later op de arbeidsmarkt dan in de rest van Europa, en de economische crisis begon voordat dit intredingsproces voltooid was. De crisis heeft vrouwen hard getroffen en van de arbeidsmarkt verjaagd. Paradoxaal genoeg zijn vrouwen recentelijk meer geïntegreerd in het economies leven dan mannen, dat wil zeggen, in het zwarte circuit. Op dit moment doen 700.000 mensen thuiswerk. Ongeveer 70 procent van hen is vrouw, 25 procent onder de 25 jaar en 44 procent van hen is huisvrouw. Maar thuiswerk is niet de enige economische activiteit waarin vrouwen in de meerderheid zijn. Dat geldt ook voor marginaal werk. In veel 'vrouwelijke' industrietakken wordt een groot deel van het werk tegenwoordig verricht buiten de reguliere economie om. Zo wordt bijvoorbeeld 35 procent van de schoenen geproduceerd op de zwarte markt. In Catalonië vindt 30 tot 40 procent van de productie in de textiel op deze wijze plaats.

BARBAARSE TOENAME VAN UITBUITING

Dit soort werk houdt een barbaarse toename van het uitbuitingsnivo in.

De bazen besparen zich de hele of gedeeltelijke bijdrage aan de sociale lasten. Wat hun betreft hebben vrouwen geen recht op een redelijke, vaste baan en bijbehorend loon om van betere arbeidsvoorwaarden, zoals bedongen op de officiële arbeidsmarkt nog maar te zwijgen.

De verspreiding en het isolement van vrouwen in deze informele economie vormen een handicap in hun organisatie en strijd. Eén van de doelen van de Vrouwensekretariaten van de Arbeiderskommissies, de voornaamste vakbondscentrale, is om deze vrouwen te verenigen en eensluidende eisen te formuleren die gelden voor de verschillende industrietakken. Deze centrale wordt geleid door de Kommunistiese Partij, maar heeft een sterke klassenstrijd

linker vleugel. Verspreiding en isolement zijn echter niet de enige problemen. Tijdens de aktiedagen, georganiseerd door de sekretariaten van de Arbeiderskommissies moesten de vakbonden hun positie nader bepalen. Ze moeten de noodzaak tot politieke verandering erkennen omdat de situatie waarin we nu verkeren het resultaat is van het streven naar een politiek van coalitievorming en consensus. "Je kunt niet zeggen dat je tegen een toename van deeltijdarbeid en tegen illegale arbeid bent en tegelijkertijd - zoals de vakbonden doen - reorganisaties, fabriekssluitingen, ontslagen, gezinsloon en de druk op vrouwen aksepteren en erover onderhandelen. Al deze maatregelen leiden juist tot versterking van de gelederen van arbeiders/sters die thuiswerk doen of in werkplaatsen werken."

De vakbondsleiders hebben niet alleen een inkonsistente positie ingenomen als het gaat om de verdediging van vrouwenrechten. Maar ze hebben ook, als zich conflicten voordeden, mannelij-

ke privileges beschermd. Bijvoorbeeld in het geval van de Humosa mijnen in Asturias. Ofschoon vrouwen het recht op werk als helpers in de mijnen opeisten en alle barrières inclusief mediese - overwonnen, kreeg geen van de veertien vrouwen die aan alle voorwaarden voldeden een baan.

Deze vrouwen lanceerden een krachtige kampanje om hun eis tot dit werk toegelaten te worden te ondersteunen. Ze kregen ruime publiciteit in de media. Ze moesten zich teweer stellen tegen de enorme druk en de beledigingen: "De mijnen zijn niet voor vrouwen; zij zullen daar hun vrouwelijkheid verliezen; toenemend protest onder mijnwerkers tegen de aanstelling van vrouwen", enzovoort. De mijnwerkers weigerden om zij aan zij met vrouwen te werken.

Het vrouwensekretariaat van de Arbeiderskommissies, het Vrouwenkollektief van Mieres en de Feministiese Associatie van Asturias organiseerden een grote kampanje ter verdediging van het recht van vrouwen op betaald werk. Ze vochten er ook voor dat de vakbond deze strijd op zou pakken net zoals zij dat onder andere voor jongeren hadden gedaan. Maar de UGT legde een officiële verklaring tegen de komst van vrouwen in de mijnen af: "Dit is niet het beste werk voor vrouwen". De bond ging zelfs zover om anonieme pamfletten te verspreiden om werkloze mannen in de streek op te hitsen om vrouwen op hun eerste werkdag de toegang tot de mijnen te ontzeggen.

De vrouwen wonnen en met hen alle vrouwen, omdat zij voor elkaar kregen dat alle vrouwen, zelfs degenen die buiten de mijnen werkten, als een deel van de onderneming beschouwd zouden worden.

KAMPANJE TEGEN SEKSUEEL GEWELD

Naast de twee kwesties abortus en het recht op werk, heeft de beweging deelgenomen aan andere akties. De beweging is actief op een zeer breed terrein en dat stelt haar in staat om nieuwe perspectieven te bieden nu de strijd op het recht op abortus niet langer zo centraal staat.

In 1989 zal meer energie gestoken worden in de kampanje tegen seksueel geweld, onder de leus 'Geen geweld zonder reaktie'. Deze kwestie wordt op verschillende niveaus aangepakt. Van thema's die leiden tot gerichte mobilisatie van mensen zoals tegen aanranding en verkrachting tot kwesties die meer uitleg vragen zoals pornografie en prostitutie. Het voornaamste doel van deze kampanjes is om vrouwen zelfvertrouwen te geven zodat zij zich individueel tegen geweld kunnen verzetten. Ze zijn er ook op gericht een sociaal geweten in het leven te roepen dat zulke praktijken verwerpt. Dit betekent ook dat elk openlijk en verhuld geweld tegen vrouwen aan de kaak gesteld wordt. Het betekent veroordeling van zulk geweld in de media, door publikaties en door subsidiëring van bladen met een duidelijk seksistiese inhoud. Er wordt opgeroepen tot het nemen van konkrete maatregelen zoals van regeringswege opgezette vrouwenopvanghuizen, verandering van de echtscheidingswet, maar ook tot het aan de kaak stellen van het gezin als instituut. Men ziet de noodzaak in om de staat te vragen het recht van vrouwen te erkennen om niet lastig gevallen te worden, maar tegelijkertijd heeft men geen vertrouwen in de staat of de wetten die daarin gelden.

Op soortgelijke wijze zijn speciale kollektieven bezig met kwesties zoals 'Vrouwen voor gezondheid', het 'Kollek-

tief voor Scholen die goed voor meisjes zijn', 'Het Lesbies Feministies Kollektief'. In de kleinere steden en dorpen behandelt de hele groep al deze vraagstukken al naar gelang de prioriteiten die zij kiest. In de grotere steden zijn kommissies voor elk thema, een koördinerend komitee voor het vaststellen van kampanjes en bijbehorende doelstellingen en ook voor beslissingen over algemene kwesties die de hele beweging aangaan en debatten over de organisatie zelf. Deze diversiteit in de organisatie heeft het mogelijk gemaakt om meer vrouwen bij elkaar te brengen, om nauwere banden aan te gaan met andere groeperingen in de maatschappij en, tenslotte, om de activiteiten en de invloed van de beweging te vergroten. Het bestaan van een koördinerend komitee van vrouwenorganisaties in Spanje, dat al bijna tien jaar bestaat, heeft vooruitgang

mogelijk gemaakt in het bereiken van eenheid in de uitgangspunten en doelstellingen van de beweging, in centrale kampanjes en in het werktempo. Deze eenheid vindt zijn neerslag in een versterking van alle afzonderlijke organisaties.

JONGE VROUWEN ORGANISEREN ZICH

De laatste twee jaar heeft zich een belangrijke ontwikkeling voltrokken - jonge vrouwen traden toe tot de vrouwenbeweging en er werden vrouwen-groepen gevormd op middelbare scholen en in de buurten. In Euskadi en Catalonië zijn bijeenkomsten voor jonge vrouwen georganiseerd.

"Bewust of onbewust geven wij prioriteit aan het werk in studiecetra en op straat als de enige manier waarop we als jonge mensen kunnen beginnen met werken, want wij kunnen ons

niet baseren op een of andere eerdere ervaring die ons tot voorbeeld kan zijn....Recentelijk hebben we beter werk afgeleverd door betere koördinatie en grotere aantallen. We moesten een krachtig antwoord geven op geweld tegen jonge vrouwen en reageren bij het referendum over de NATO. Wat dat eerste betreft organiseerden we een grote straatdemonstratie en debatten en discussies in opleidingsinstututen. In het tweede probleem mengden wij ons met onze eigen discussies over anti-militarisme, met scholierenakties en door een demonstratie te organiseren voor de wapenfabriek 'Star' in Eibar (een Baskies sprekende industriestad)."

Vervolgens was er de opleving in de studentenbeweging die de grotere deelname van vrouwenkollektieven in andere kwesties mogelijk maakte en bij vrouwen een groter bewustzijn van hun problemen stimuleerde.

Op veel plaatsen zijn er organisaties die al meer dan twee jaar functioneren. In andere plaatsen beginnen ze nog maar net enige vorm aan te nemen. Het idee voor de toekomst is nu om aparte organisaties voor jonge vrouwen te blijven organiseren, zodat zij met elkaar en met de rest van de beweging contact kunnen onderhouden.

Er is nog veel werk voor de vrouwenbeweging. Gezien de algemene politieke kontekst is de situatie moeilijk. Maar met het oog op de toekomst kan de beweging vertrouwen op ruime ervaring en op organisaties die zich al jaren hebben weten te handhaven en die sterk staan in hun doelstellingen en hun strijdlust.

Er zijn reële beperkingen aan deze beweging, maar de konstante zorg die zij draagt voor verbreding en uitbreiding vormt een goed uitgangspunt.

De redaktie dankt Marjolein Morée voor de vertaling.

Zuid-Afrika

Welk antwoord op repressie Botha

De nieuwe arbeidswetgeving zal de gemoederen in Zuid-Afrika dit jaar het meest verhitten. De wetgeving is een bedreiging van de verworvenheden van de zwarte vakbeweging. De wet komt op het moment dat de organisatie van de zwarte arbeidersklasse enorme sprongen vooruit heeft gemaakt. Heel duidelijk is dat te zien aan de grote toename van het aantal stakings-akties in 1987: 9 miljoen arbeidsdagen gingen vorig jaar verloren, tegenover 1,3 miljoen in 1986. Voor iedere dag dat er in 1986 gestaakt werd stond een volle week in 1987. (1)

Leden van Cosatu-bonden zagen hun lonen in 1987 met gemiddeld 18 procent omhoog gaan. Dat is meer dan de andere arbeiders en arbeidsters hun lonen zagen stijgen. Arbeiders en arbeidsters van Cosatu waren de enige groep die een hoger loon kregen dan het inflatiepeil. (2)

De zwarte vakbonden zagen het afgelopen jaar hun ledentallen behoorlijk stijgen. Cosatu heeft ongeveer 874.000 leden. Volgens Cosatu is de eigenlijke stijging hoger omdat de aangesloten bonden niet altijd aktuele

cijfers konden geven. Het aantal leden van Cosatu is in een jaar met 74.000 gegroeid.

Het ledental van de Nationale Raad van Vakbonden Nactu bedraagt ongeveer 450.000. Zij hebben een groei doorgevoerd van 70.000 leden in 1987. De organisatiegraad van de zwarte arbeidersklasse groeit sneller dan waar ook ter wereld. (3)

De macht van de vakbonden, hun vermogen om loonsverhogingen af te dwingen bij de ondernemers, en hun vermogen om de productie te stoppen, is onderdeel van de groeiende zorg bij de ondernemers en het apartheidsbewind. De ondernemers nemen een steeds hardere positie in conflicten met vakbonden in. De staking in de mijnen in 1987 is een keihard gevecht geworden. Ondernemers hebben bijna 60.000 mijnwerkers ontslagen en probeerden daarmee de grootste staking uit de Zuidafrikaanse geschiedenis te breken.

De mijnondernemingen, nog steeds één van de belangrijkste sectoren in de Zuidafrikaanse economie, hebben veel geld uitgegeven om te proberen

de mijnwerkers een nederlaag toe te brengen. Drie keer zoveel als de mijnwerkersbond NUM aan looneisen en veiligheidstoelagen op tafel had gelegd.

De mijnwerkersstaking is niet het enige voorbeeld waaruit blijkt dat de politieke wil bij de ondernemers aanwezig is om de vakbeweging aan banden te leggen. Bij Highveld Steel in Witbank werden september vorig jaar zelfs voordat een staking begon meer dan 2.000 mensen ontslagen.

Het apartheidsbewind van Botha heeft als strategie voor economisch herstel een beleid dat inhoudt dat de lonen omlaag moeten en de produktiviteit moet stijgen. Botha maakte die doelen bekend bij de opening van het blanke parlement in januari dit jaar. Botha beweert dat zijn pakket van maatregelen zal bijdragen aan een "welvarende toekomst voor iedere Zuid-Afrikaan". Botha's belofte wordt ondergraven door zijn voornemen om de levensstandaard van arbeiders en arbeidsters van alle rassen te verlagen. Botha's probleem echter is dat hij zijn politiek begint op het moment dat de zwarte arbeidersklasse succesvol is met haar strijd voor "een loon om van te leven". De bedoeling van de nieuwe arbeidswetten is ook niets anders dan een poging om de macht van de vakbonden te breken.

DE VAKBEWEGING EN POLITIEK

De economische kracht van de vakbeweging is niet de enige reden voor Botha om met de nieuwe arbeidswetgeving op de proppen te komen. Een andere is de toenemende politieke rol van de vakbeweging in de strijd tegen apartheid.

De staat heeft twee jaar geleden in juni de noodtoestand uitgeroepen om tegen gemeenschapsorganisaties

en politieke organisaties op te treden. Sinds 1983 is de aanhang van organisaties zoals het Verenigd Democraties Front (UDF) en National Forum Committee (NFC) behoorlijk gegroeid. De staat nam maatregelen om het verzet in de zwarte woongebieden in te perken. De noodtoestand verlamde organisaties omdat veel actieve mensen zijn opgepakt. In totaal zijn ruim dertigduizend mensen gevangen gezet sinds juni 1986. De noodtoestand verbodt vele acties en demonstraties. Organisaties zoals het UDF en NFC zijn nauwelijks meer in staat geweest om politieke kampanjes te organiseren.

Daarentegen zijn de vakbondsstructuren intact gebleven en kunnen vakbonden openlijk werken. Dat betekent niet dat de vakbeweging geen problemen heeft gekend als gevolg van de noodtoestand. Onder de gevangen genomen mensen zitten ook veel vakbondsleden. Bovendien is Cosatu meerdere malen aangevallen door knokploegen, zijn kantoren van deze vakcentrale uitgebrand of door bomaanslagen getroffen. Vorig jaar mei ontplofte een zeer krachtige bom in Cosatu-house die het werk van het hoofdkantoor ernstig ontwrichtte. De door de staat gecontroleerde media voeren al geruime tijd een smerige lasterkampanje tegen de vakbeweging.

De ontwikkelingen in de zwarte vakbeweging zijn in een stroomversnelling geraakt. In korte tijd is de kracht enorm gegroeid, zijn er meer leden dan ooit en is in de praktijk de vakbeweging de belangrijkste kracht geworden in het zwarte verzet. Tijdens de oprichting van Cosatu in november 1985 betrachtte de vakcentrale grote terughoudendheid in politieke acties. Met name dat deel van Cosatu dat voortkwam uit de vroegere Federatie van zuidafrikaanse vakbonden FOSATU

stelde prioriteit bij de opbouw van de vakbeweging op de bedrijfsvloer. Als de vakbeweging sterke wortels heeft ontwikkeld in de arbeidersklasse op de bedrijfsvloer is het minder eenvoudig om de macht van de vakbeweging in te perken. Deze praktijk is sterk ontwikkeld: in bedrijven is er een ster-

ke vertakking van vakbonden. (4)

Cosatu is nu een centrum voor politieke mobilisaties geworden. De al eerder genoemde mijnwerkersstaking in 1987 was gericht tegen één van de steunpilaren van apartheid, namelijk de kolen- en goudindustrie. Eerder dat jaar trokken andere stakingen de

aandacht van de zwarte bevolking zoals de staking van de dienstenbond CCAWUSA bij OK Bazars - een tien weken lange staking die mede door de succesvolle boikot van de OK Bazars winkels een sukses werd.

Cosatu onderschreef op haar tweede landelijke kongres vorig jaar het Handvest van de Vrijheid (Freedom Charter) - het beginselprogramma van het verboden ANC. Hetzelfde kongres besloot om "gedisciplineerde banden met progressieve organisaties met een massa-basis in de gemeenschap" aan te gaan. In verschillende regio's van Cosatu bestaan banden met bijvoorbeeld het UDF en de jongerenorganisatie SAYCO.

De regering Botha ontgaat deze ontwikkelingen geenszins. Het hoofd van de veiligheidspolitie, luitenant-generaal Van der Merwe zei in november vorig jaar tegen de pers dat een "revolutionair klimaat" nog steeds aanwezig is in Zuid-Afrika, ondanks de noodtoestand. Hij beweerde dat "legale radikale organisaties" zoals het UDF en Cosatu een grotere bedreiging vormen voor de veiligheid dan de gebande ANC en PAC, en dat de politie "Cosatu nauw in de gaten blijft houden." (5)

GEVOLGEN VAN DE ARBEIDSWETGEVING

De arbeidswetgeving staat niet op zichzelf. In februari van dit jaar verbood Botha het werk van zeventien organisaties. De staat voert duidelijk een politiek om het "revolutionaire klimaat" in te dammen. In de loop van de jaren heeft Botha zijn strategie aangepast. Zijn politiek van beperkte hervormingen, zoals het driekamerparlement en de arbeidswetten die zwarte vakbonden toestonden, is verschoven in een andere richting. De repressie tegen verzet en organisaties in de

zwarte woongemeenschappen is een belangrijk element van zijn huidige politiek. Het doodvonnis dat de zes van Sharpville hebben gekregen en dat wat Botha betreft doorgezet moet worden ondanks de internationale druk, is daar een duidelijk voorbeeld van. (7)

De nieuwe arbeidswetgeving heeft tot doel de positie van de ondernemingen te versterken en die van de vakbonden te verzwakken. Een aantal belangrijke gevolgen zijn:

- Arbeiders en arbeidsters zullen veel moeilijker kunnen staken;
- Solidariteitsstakingen en boikot-acties worden verboden;
- Vakbonden die een minderheid organiseren krijgen meer faciliteiten, waardoor ze dwars kunnen liggen in onderhandelingen en de formele positie van zwarte vakbonden verzwakken;
- Konflikten die beoordeeld moeten worden door het Industrieel Gerecht zullen veel moeilijker gewonnen kunnen worden door vakbonden;
- Als vakbonden van het Industrieel Gerecht gebruik willen maken moeten ze er veel voor gaan betalen en zal er meer tijd overheen gaan voor het Gerecht een uitspraak te doen;
- Arbeiders en arbeidsters kunnen eenvoudiger ontslagen worden.

De nieuwe wetten brengen, als ze dit jaar door het blanke parlement geaksepteerd worden, de zwarte vakbonden in een erg moeilijke positie. Eén van de gevolgen van de wetgeving zal zijn dat de arbeiders en arbeidsters zich zullen verdedigen door stakingen of andere acties. Want in ieder geval zullen zij te maken krijgen met verslechterende economische voorwaarden - en die zullen ze niet zondermeer over zich heen laten komen, stelt Cosatu in een pamflet dat oproept voor actie tegen de wetgeving. Bovendien

zullen ondernemers in ieder geval proberen de rol van de vakbonden in hun bedrijven terug te dringen. Hoogstwaarschijnlijk zal dat niet gebeuren zonder verzet van de mensen die er werken.

Het probleem voor de vakbeweging is in die situatie hoe ze moet opereren. Want als ze stakingen organiseert dan kan dat het financieel bankroet van de vakbeweging betekenen. Als ze stakingen niet leidt zal op de langere duur het vertrouwen in de vakbeweging afnemen.

Een ander belangrijk probleem waar de vakbeweging mee komt te zitten is dat illegale of wilde stakingen aanleiding zijn voor de politie om op te treden tegen aktievoerders. De nieuwe wetgeving zal ondernemers meer wapens in handen geven om de vakbeweging terug te dringen.

WAT ZIJN DE VAKBONDEN VAN PLAN?

Zowel Cosatu als Nactu hebben de nieuwe wetgeving veroordeeld en zullen die bestrijden. De relatie tussen de twee vakcentrales is echter moeilijk. Nactu en Cosatu zijn ontstaan nadat in 1985, in de fusiebesprekingen die leidden tot de oprichting van Cosatu, twee vakcentrales met sympathieën voor de zwarte bewustzijnsbeweging afhaakten. Deze twee vakcentrales, CUSA en AZACTU, vormden later samen Nactu.

Vlak voor de nationale konferentie van Cosatu op 14 en 15 mei dit jaar, over de inzet van de vakbeweging tegen de arbeidswetgeving, ontmoetten het ANC en Nactu elkaar in Harare. De ontmoeting is opmerkelijk, omdat in het verleden in kringen van de SACP en het ANC een sektarische houding tegenover Nactu werd ingenomen. (8) Eén van de uitkomsten van de bespre-

kingen tussen de twee organisaties is: "alle legitieme organisaties hebben ongeacht hun overtuiging een directe en betekenisvolle rol in de bevrijdingsstrijd." (9) John Nkadameng van het ANC en algemeen sekretaris van het in ballingschap opererende SACTU legt uit dat "steun voor het Handvest van de Vrijheid niet essentieel is om deel te nemen in een eenheidsfront." (10)

In Cosatu zelf is het de bond van metaalbewerkers/sters NUMSA die sinds enige tijd samen met twee bonden van Nactu werkt om zich sterk te maken in onderhandelingen met metaalwerkgevers. In de strijd tegen de arbeidswetgeving is eenheid tussen Cosatu en Nactu essentieel. In Cosatu echter zijn de meningen verdeeld over zo'n samenwerking. Op de nationale conferentie kreeg een kompromisvoorstel uiteindelijk de meeste steun: Cosatu bereidt een kongres voor waar diverse groeperingen, waaronder Nactu, voor worden uitgenodigd.

Tot nu toe is op drie vlakken actie ondernomen tegen de nieuwe wetgeving. In de eerste plaats zijn in bedrijven op de werkvloer prikakties gevoerd. De bond van mensen in de papier-, hout- en grafiese industrie PPWAWU heeft bijvoorbeeld stickers gemaakt tegen de wet, die mensen in de fabrieken en op hun overalls opplakken. Bovendien houden leden van deze bond in alle bedrijven geregeld demonstraties bij de kantoren van het management.

In de tweede plaats zullen vakbondsorganisaties zich samen met andere organisaties inzetten tegen de wet. Het kongres dat Cosatu organiseert moet een aanzet vormen tot een gezamenlijk protest. Tot nu toe hebben de vakbonden vooral hun achterban op de hoogte gebracht van de inhoud van de wetgeving en ze hebben diskus-

sies gevoerd over de te ondernemen stappen.

In de derde plaats kan internationaal de druk op het apartheidsregiem opgevoerd worden. De nieuwe wetgeving is zeker geen daad van 'hervorming'. Integendeel, eerdere ingevoerde hervormingen worden met de nieuwe wetten teruggedraaid.

Opvallend voor Cosatu is dat tot nu toe alleen afzonderlijke bonden tot actie zijn overgegaan. PPWAWU is een voorbeeld van een Cosatu-bond in actie. De metaalbewerkers/stersbond NUMSA heeft een aantal massabijeenkomsten georganiseerd waar zes tot tienduizend mensen op af kwamen. Maar Cosatu als federatie van vakbonden is tot nu toe nog niet in actie gekomen.

POLITIEKE SPANNINGEN

In de krant 'Cosatu News' bericht de vakbondsfederatie met opmerkelijke openheid over interne problemen. "Organisatorische praktiese kritiek - vooral van leden aan de basis - is wezenlijk voor een militante en dynamiese organisatie", aldus een rapport van het uitvoerend komitee. Zelfkritiek heeft de vakbondsfederatie op het functioneren van de centrale.

Cosatu heeft het afgelopen jaar te lijden gehad van politieke spanningen. De ergste uiting daarvan was de scheuring van de kwa grootste derde bond in Cosatu, CCAWUSA. Advokaten hebben uiteindelijk een regeling getroffen waarbij afgesproken is dat de konstitutie

van de bond uit 1981 de basis vormt voor een nieuw kongres waar beide groepen aan deelnemen.

Het kongres van de dienstenbond CCAWUSA moest vorig jaar juni een besluit nemen over de fusie met twee

andere Cosatu-bonden. De voorzitter beëindigde het kongres voortijdig vanwege een onenigheid over de afvaardiging. Een aantal regio's, waaronder Johannesburg, vertrok. De overgebleven afdelingen besloten desondanks dat zij wilden fuseren met de twee bonden HARWU (Hotel en Restaurant arbeiders/sters) en RAWU (Arbeiders/sters in de kleinhandel). Op de achtergrond van dit konflikt speelt de discussie over het Handvest van de Vrijheid een belangrijke rol. De Mtwagroep die haar basis heeft in Johannesburg is er tegen dat CCAWUSA voor het Handvest of een ander program, namelijk het Azaniaanse Manifest, kiest. Terwijl de met HARWU en RAWU gefuseerde Kganare-groep juist het Handvest onderschrijft.

Ruim zeven maanden is er overheen gegaan voordat er een regeling van het konflikt kwam. In de tussenliggende tijd zijn er over en weer beschuldigingen geuit. Het Centraal Uitvoerend Comitee besliste in november 1987 dat de Kganare-groep de vakbond CCAWUSA vertegenwoordigde. De Cosatu-leiding beschuldigde de Mtwagroep van een anti-Cosatu houding en van een pro-Nactu stellingname. Alle besluiten van de bond sinds 1981 zijn nu ongeldig. Een nieuw kongres moet de leden weer bij elkaar brengen.

De politieke spanningen in CCAWUSA zijn een uitdrukking van de moeilijke positie die de vakbeweging heeft. In Cosatu zijn verschillende stellingnames als het gaat over politieke perspectieven. Discussies daarover hebben direkt te maken met haar rol: hoe moet een eenheidsfront opgebouwd worden waarin verschillende politieke organisaties, vakbonden en gemeenschapsorganisaties zitten. Op het tweede landelijke kongres van Cosatu bleek dat hierover diverse meningen bestaan. Uiteindelijk

koos een meerderheid ervoor om het Handvest van de Vrijheid te onderschrijven en relaties aan te knopen met andere organisaties. Maar politieke discussies over de rol van de vakbeweging zijn daarmee niet opgelost.

Richard Bastiaans

NOTEN

1. Cijfers van South African Research Service (SARS).
2. Volgens een rapport van SARS stegen lonen van arbeiders en arbeidsters in Cosatu-bonden in 1987 gemiddeld met 18 procent. Het inflatiepeil over dat jaar voor het hele land was 16,1 procent. South African Labour Bulletin vol 13, no 2.
3. Work in Progress 52, blz. 52. De organisatiegraad is ondanks de werkloosheid in Zuid-Afrika gestegen. Bijna veertig procent van de economies actieve bevolking behoort tot de vakbonden en dat is meer dan in westerse of noordamerikaanse landen.
4. Steven Friedman, Building Tomorrow Today, Raven Press 1987, vergelijkt de ontwikkeling van de vakbeweging met die in eerdere periodes, zoals SACTU in de jaren vijftig. Hij komt tot de konklusie dat SACTU weinig ontwikkeld was op de bedrijfsvloer. SACTU speelde vooral een politieke rol. Toen de repressie tegen het zwarte verzet toenam verloor SACTU snel een groot deel van haar basis.
5. SALB, vol 13, no 2, blz 7.
6. De zeventien organisaties die een verbod gekregen hebben zijn: United Democratic Front (UDF), Azanian Peoples Organisation (AZAPO), Azanian Youth Organisation (AZAYO), Detainee's Parents Support Committee (DPSC), South African Youth Congress (SAYCO), South African National Students Congress (SANSCO), Cape Youth Congress (CAYCO), Soweto Youth Congress (SOYCO), National Education Crisis Committee (NECC), National Education Union of South Africa (NEUSA), Vaal Civic Association (VCA), Craddock Residents Association (CRADORA), Port Elizabeth Black Civic Organisation (PEBCO), Western Cape Civic Association (WCCA), Soweto Civic Association (SCA), Release Mandela Committee (RMC), Detainee's Support Committee (DESCOM).
7. Een ander element van Botha's politiek is volgens Paul Smith dat "het regiem hoopt Zuid-Afrika's eerste echte zwarte middenklasse te scheppen en hoopt dat dit de krachten zijn die de staat voorbereidt om de plaats in te nemen in de gebieden waar de township-zelforganisatie vernietigd is." International Viewpoint, nummer 144.
8. In een artikel in "The African Communist", nummer 111, wordt beweerd dat Nactu "links praat, maar rechts handelt". Nactu is volgens het blad een kracht die voor verdeeldheid zorgt. "African Communist" is het blad van de SACP.
9. Azania Vrij, jrg. 14, no 1/2.
10. Weekly Mail, vol 4, no 18.

Nicaragua

1 mei in Managua

Onze vaste medewerker Willem Bos zit op het ogenblik voor langere tijd in Nicaragua. Vanuit Managua stuurde hij De Internationale de onderstaande artikelen.

"Weg met die Sandinistische provokateur, eruit die staatsterrorist". De fotograaf van de FSLN-krant Barricada zit in een benauwde positie. Door tientallen demonstranten wordt hij bestormd en slechts met behulp van de ordewacht brengt hij het er zonder kleerscheuren vanaf. Nee, de Sandinisten waren niet geliefd op deze 1 mei manifestatie in Managua. "Somozisten, nazi's, moordenaars van onze kinderen", het waren slechts enkele kwalificaties voor Ortega en zijn vrienden.

"Eindelijk hebben de Sandinisten een brede eenheid weten te creëren", grapte mijn buurman. En inderdaad, een politiek heterogener gezelschap kan je je moeilijk voorstellen. "Leve Marx en Lenin" roepen de leden van de Kommunistische Partij van Nicaragua. "Weg met de marxistische diktatuur" roepen de onafhankelijk liberalen. "Leve de vrije vakbeweging en weg met de partijgebonden vakbonden" roept de vertegenwoordiger van het door het Amerikaanse 'Instituut voor de vrije vakbeweging' in stand gehouden CUS.

"Weg met de Sandinisten", roepen ze allemaal.

De manifestatie is georganiseerd door vier in het Congreso Permanente de Trabajo (CPT) samenwerkende vakcentrales: de met de Kommunistische Partij verbonden CAUS; de met de christendemokraten en de VS-ambassade verbonden CUS; de met de andere kommunistische partij - PSN - verbonden CGT-i; en de uit de christendemokratische CLAT afkomstige CTN. De vijfde oppositionele vakcentrale, het door de maoïsten van de MAP-ml gerunde Frente Obrero, zit niet in het CPT, maar ondersteunt de manifestatie "met behoud van eigen onafhankelijkheid". Daarnaast wordt de manifestatie gesteund door zo'n beetje alles wat er in Nicaragua aan politieke oppositie rondloopt. Van La Prensa en het ondernemersverbond COSEP tot de MAP-ml en de ultra-trotskistische PRT.

Datzelfde monsterverbond vinden we achter de hongerstaking van een twintigtal bouwvakarbeiders in het gebouw van de CGTi-bond SCAAS. Een Nicaraguaanse vriend legt me de achtergrond van deze actie uit. "In de bouw bestaat traditioneel een hoge organisatiegraad. Al ten tijde van Somoza waren de arbeiders georganiseerd in een door de kommunistische

partij (PSN) gedomineerde vakbond. Door hun strijd hebben de bouwvakkers, net als de automonteurs, een redelijk salaris weten af te dwingen. Nu met de economische hervormingen raken de arbeiders in deze sectoren in één klap voor een belangrijk deel hun bevoorrechte positie kwijt." Al zo'n twee maanden is de staking in de bouw en in een aantal autowerkplaatsen aan de gang. La Prensa en de rechtse oppositie hebben zich op de staking gestort en halen breed uit over de onvrede van het volk en de aanvallen van de Sandinisten op de arbeidersklasse. Ook de contra's hebben zich achter de staking gesteld. Voor de Sandinisten bewijst de rechtse steun dat de stakers zich door rechts laten manipuleren. Maar ook binnen het Frente is men zich er van bewust dat het probleem wat dieper zit. Tomás Borge zei in zijn 1 mei rede in Matagalpa: "Misschien moeten we zelfkritiek zijn in de zin dat we niet in staat zijn geweest deze krachten - die voor dezelfde belangen strijden - te verenigen en te voorkomen dat ze door rechts en door de bourgeoisie gemanipuleerd worden." Maar nu de situatie eenmaal zo is lijken de Sandinisten voor een harde lijn gekozen te hebben.

Ik voelde me niet echt op mijn gemak op deze 1 mei. Niet zozeer omdat een vrouw me in het engels begon uit te leggen dat wij buitenlanders door het volk niet gewenst zijn, en dat het volk wel weg met ons zal weten, waarbij ze een veelzeggend gebaar met haar hand langs haar hals maakte. Het is wat anders dat me dwars zit: Leuzen voor hogere lonen, steunbetuigingen aan de stakende arbeiders, protesten tegen de bezuinigingspolitiek van de regering, het was precies als op de andere 1 mei vieringen die ik de afgelopen jaren heb meegemaakt, maar hier en nú ben ik het

er voor het eerst niet mee eens.

Ik zie een vage kennis die actief is in de Kommunistiese Partij. Misschien is het projektie, maar ik krijg de indruk dat hij ook niet echt gelukkig is met deze bijeenkomst. "Voor direkte eisen kan je samenwerken met iedereen die die eisen ondersteunt", verwoordt hij het standpunt van zijn partij. "Politiek zijn er grote meningsverschillen, maar dat komt nu op de tweede plaats, dit is een basis, een reservoir, waar we uit kunnen putten." Er zijn 2- of 3, hooguit 4.000 mensen gekomen. Niet meer dan een paar procent van wat de Sandinisten - verspreid over het hele land - voor hun 1 mei op de been brengen. 's Avonds op het journaal wordt er schamper gedaan over de 'rechtse en ultra-linkse' manifestatie. In het verslag van een van de sandinistische bijeenkomsten hoor ik een van de Commandanten tegen duizenden aanwezigen zeggen: "Als ze zo nodig strijd willen voeren voor hun belangen, laten ze zich dan aanmelden voor de militaire dienst, laten ze een geweer vragen en naar de bergen gaan. Daar kunnen ze strijden voor de belangen van de arbeiders en het volk. Maar dan zullen ze het wel moeten doen zonder de steun van La Prensa, het ondernemersverbond en de VS-Ambassade.

Willem Bos
Managua, mei 1988

DE ZWANENZANG VAN DE CONTRA'S

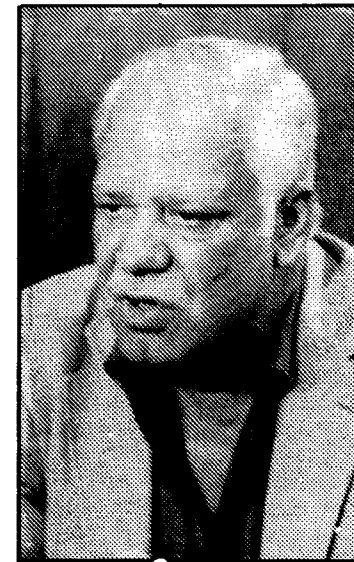
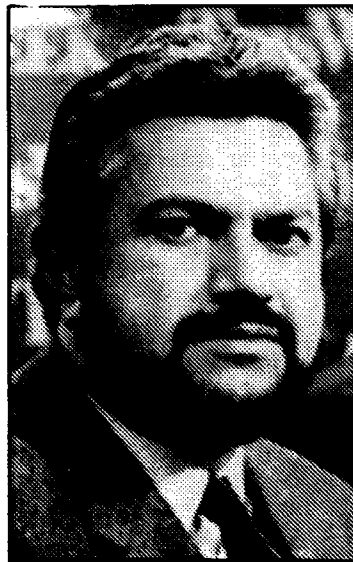
"Het is tijd geworden om het land te bewerken, om ons te ontwikkelen. Het is tijd geworden om ons niet meer te laten gebruiken, het is tijd geworden om aan de opbouw te werken", zei contra-kommandant Máximo Patín, alias kommandant Hugo op 2 mei, toen hij

een akkoord met het Sandinistische leger tekende. Toch heeft voor Hugo en zijn 180 manschappen het militaire vak nog niet afgedaan. Zijn eenheid wordt omgevormd tot de "Indiaanse milities voor de zelfverdediging van de staatsgrens". Onder verantwoordelijkheid van het Sandinistische leger gaat deze Miskito-eenheid de grens met Honduras beschermen tegen infiltraties door de contra's en aanvallen uit Honduras. "Zij denken dat we hen niet aan kunnen vallen. Ze zullen zien. Vanaf nu gaan we de boten beschermen die met voedsel voor onze broeders de rivier op varen. We zullen niet toestaan dat ze de grens oversteken en de nederzettingen van onze mensen die uit Honduras zijn teruggekeerd, aanvallen."

Het autonomieprojekt voor de Atlantische kust - de erkenning van het zelfbeschikkingsrecht van de Indiaanse

en Creoolse bewoners van dat deel van Nicaragua - heeft geleid tot een leegloop van de contrabeweging daar. Al eerder maakten groepen van 200 en 400 contra's gebruik van de amnestie-regeling van de Sandinistische regering. Een aanmerkelijk deel van hen bleef onder de wapenen en strijdt nu tegen de vroegere makkers.

De contra-leiders in Honduras en Miami hebben hun mensen te velde verboden om contact te hebben met Sandinistische militairen of leden van het FSLN. Toch zijn ook in de rest van het land verschillende contra-kommandanten ingegaan op de uitnodiging van hun Sandinistische kollega's. In een aantal gevallen zijn er ook breder opgezette ontmoetingen georganiseerd waarbij familieleden van de contra's en families van slachtoffers van contra-aanvallen betrokken waren. De emoties liepen daarbij vaak hoog op. "Door

Contra-leiders Alfonso Robelo, Adolfo Calero en Arturo Cruz

hen zijn mijn twee zonen gedood. Als ik hen als moeder vergeef dan is dat alleen maar omdat ik wil dat mijn andere vijf kinderen in vrede kunnen leven", zei Celma Mairena met trillende stem op een ontmoetingsbijeenkomst in een klein plaatsje in de bergen ten noorden van San Rafael del Norte.

VERDEELDHEID

Bij de top van de contrabeweging komt de verdeeldheid steeds openlijker naar buiten. De oorzaak van de interne problemen hoeft niet ver gezocht te worden. Op alle vlakken hebben Reagan's 'vrijheidsstrijders' de ene klap na de andere moeten inkasseren. Militair is hun positie na de operatie Danto in maart, vlak voor de besprekingen in Sapoá, nog verder verslechterd. Door het regionale vredesakkoord van Esquipulas zijn ze diplomatiek geïsoleerd komen te staan en met de weigering van financiële steun door het Amerikaanse kongres zijn ze feitelijk ten dode opgeschreven.

De verschillende sectoren in de contra-leiding proberen op verschillende manieren hun hachje te redden en zo goed mogelijk uit de moeilijke situatie weg te komen. Op dit moment lijken er drie stromingen in de contra-leiding te bestaan: de meest direkt met de CIA en Reagan verbonden stroming rond de ex-kolonel van de Nationale Garde Bermudez, die het akkoord van Sapoá afwijst; de stroming van de opstandige kommandanten, die nu in een heftige strijd met Bermudez gewikkeld zijn en naar eigen zeggen de overgrote meerderheid van de manschappen achter zich hebben; en de politieke leiders. Deze laatsten zien waarschijnlijk voor zichzelf een rol in de binnenlandse oppositie weggelegd.

ZELFDE DOEL

Het is opvallend hoe de binnenlandse oppositie probeert op de nieuwe situatie in te spelen. Vooral het oppositieblad La Prensa doet alle moeite om een binnenlandse bedje voor de 'vrijheidsstrijders' te spreiden. Tot mijn verbazing stak het direktie-lid van La Prensa, Chamorro, in een vraaggesprek dat ik op 27 maart met hem had, de overeenstemming van 'het dagblad van de Nicaraguanen' met de contra's niet onder stoelen of banken. Na een vraag over de relatie van La Prensa met de contra's en de konstatering dat de laatste weken de krant zich wel erg ontverbloemd positief over de contra's uitliet, antwoordde Chamorro: "Dat klopt. De situatie is veranderd. De contra-revolutie is erkend door de regering, dus we moeten onze lezers informeren over wat de contra's te zeggen hebben. Zij voeren nu vredesbesprekingen met de regering. Wij willen in Nicaragua een democratie. De contra's willen hetzelfde. Alleen voeren zij een gewapende strijd en gebruiken wij andere methoden. We willen dezelfde verandering als de contra's, dat kunnen we niet ontkennen. Vroeger kon je als je maar met een contra sprak in de gevangenis terecht komen. Nu praat de regering met ze. De contra vecht voor het zelfde als waar wij op een vreedzame manier om vragen: een pluralistische democratie, een vrije markt economie die niet gecontroleerd wordt door de regering."

Centraal in de anti-sandinistische kampanje van de oppositie staat op dit moment de hongerstaking van een aantal bouwvakarbeiders. Gisteren werd door een paar radiostations bericht dat één van de - wegens overtreding van de openbare orde gearresteerde

- vakbondsleden Rafael Blandón Ubeda door de Sandinistische politie was doodgemarteld. De door de kommunistische partij PSN geleide vakbond SCAAS trommelde de internationale pers en de oppositiepartijen bij elkaar en deed de familie van het slachtoffer een doodskest kado. Even daarna verscheen de heer Blandón levend en onbeschadigd op een perskonferentie van de politie, waar hij vertelde niet dood, noch gemarteld te zijn.

VERPLETTERD?

De besprekingen tussen de Nicaraguaanse regering en de hoogste contra-leiding over een definitief staakt-het-vuren stagneren. Een uitgewerkt voorstel van de regering werd door de contra's verworpen, en zelfs met het voorstel om het tijdelijk staakt-het-vuren met 30 dagen te verlengen gingen de contra-leiders niet akkoord. In zijn 1 mei toespraak dreigde Daniel Ortega dat als de contra's niet vóór 30 mei met een definitief staakt-het-vuren in zouden stemmen ze door een offensief van het Sandinistische leger verpletterd zullen worden. Of de contra's het werkelijk tot een nieuwe militaire krachtmeting zullen laten komen is de vraag.

Willem Bos,
Managua, 4 mei 1988.

BOMAANSLAG OP VAKBONDSGEBOUW EL SALVADOR

In de nacht van 29 op 30 april is in het gebouw van de vakbondsfederatie UNTS (Nationale Unie van Salvadoraanse Arbeiders) in San Salvador een bom ontploft. Het voorste gedeelte van het gebouw en de daar aanwezige apparatuur werden verwoest. De schade bedraagt een half miljoen colones.

In het achterste gedeelte van het gebouw bevonden zich op het moment van de ontploffing zes mensen, waarvan niemand werd gewond.

De aanslag is een vervolg op de dreigementen van de opperbevelhebber van het leger, generaal Blandón, die de UNTS ervan beschuldigt instrument te zijn van het bevrijdingsfront FMLN. De aanval op het vakbondsgebouw moet gezien worden als een intimidatie van de arbeiders in verband met de viering van de eerste mei. Bovendien past de bomaanslag in een landelijke kampanje van het leger om de UNTS in diskrediet te brengen. Aan de manifestaties op 1 mei werd in de hoofdstad San Salvador naar schatting door 60.000 mensen deelgenomen en zij verliepen, voor zover bekend, zonder incidenten.

Naar aanleiding van de bomaanslag werd door een aantal Nederlandse organisaties het volgende telegram verstuurd aan de president van El

Salvador, Napoleon Duarte:

"Wij, ondergetekende organisaties, hebben kennis genomen van de bomaanslag op het lokaal van de vakbondsfederatie UNTS in San Salvador, in de nacht van 29 op 30 april om 2.40 uur. Daarbij is de hele voorkant van het gebouw vernield inclusief de inventaris. De schade beloopt een half miljoen.

Met klem protesteren wij tegen deze aanslag. We eisen garanties voor de veiligheid van vakbondsmensen in El Salvador, onderzoek naar en berechting van de schuldigen van deze aanslag en garanties voor de vrije uitoefening van vakbondsrechten in El Salvador. Stop de repressie.

Stop de oorlog."

GESK (Gezamenlijke El Salvador Komitees), PSP, PPR, CPN, PvdA, SAP, VCN.

Overgenomen uit het El Salvador Bulletin.

LEIDERS VAN DE FILIPPIJNSE CPP IN GEVAAR

Op 29 maart van dit jaar arresteerden speciale eenheden van het Filippijnse leger zeven kaderleden van de CPP (Communist Party of the Philippines). Onder de activisten die in San Juan, een buurt in Metro Manila, gevangen werden genomen, bevonden zich enkele nationale leiders van de partij.

Volgens de generale staf van het leger ging het onder andere om de volgende mensen:

- Rafael Baylosis, alias Manching of Kumander (kommandant) Dong, 39 jaar en algemeen sekretaris van de CPP;
- Romeo 'Rolly' Kintanar, de belangrijkste leider van het NPA (New People's Army) en met name van haar elite-onderdelen;

- Benjamin de Vera, alias Kumander Benjie, lid van het Politiek Buro en hoofd van de kommissie die de ontwikkelingen op het belangrijke zuidelijke eiland Mindanao moet volgen;
- Napoleon Manuel, logistiek kommandant van het NPA, en zijn vrouw Inez;
- Marco Palo, een lid van het verbindingskomitee van de CPP.

De huidige voorzitter van de CPP, Benito Tiamson, zou op het moment van de arrestaties ook in Manila zijn geweest maar hij wist tijdig te ontsnappen.

Een half jaar geleden, op 29 september 1987, werd de vroegere voorzitter van de CPP, Rodolfo Salas, in de hoofdstad gearresteerd toen hij het ziekenhuis verliet. Op dat moment onderhandelden het NDF (National Democratic Front) en de CPP met de regering over een staakt-het-vuren. De advocaat José Diokno, voormalig senator en hoofd van de presidentiële kommissie voor de mensenrechten, protesteerde nog kort voor zijn dood bij Cory Aquino tegen de slechte situatie waarin Salas zich in de gevangenis bevindt. Salas, die onder meer ook bekend was onder de namen 'Rudy' en 'Kumander Bilog' werd voor het eerst in juni 1973 gevangen genomen, maar hij wist snel te ontsnappen. Door de jaren heen werd hij één van de meest gezochte CPP kaders.

In november 1987 kondigde de legerleiding aan dat zij een voormalig lid van het Centraal Comitee, Juanito Rivera, had opgepakt. En in februari 1988 maakte zij de arrestatie van het 'Komitee voor de westelijke Visayas' bekend. Uit de leger-verklaring werd niet duidelijk of zij het hele komitee dan wel een deel ervan gevangen genomen hadden. (De Visayas zijn een groep

eilanden in het centrum van de Filippijnse Archipel).

Het is niet de eerste keer dat de CPP zulke tegenslagen moet inkasseren. In het midden van de jaren zeventig werd de bekendste leider van de CPP, José Maria Sison - alias Amado Guerrero - en die van het NPA, Bernabe Buscayn alias Kumander Dante - gearresteerd. Begin jaren tachtig werden de bekende leiders van het NDF, Horacio 'Boy' Morales, en van de CNL (Christians for National Liberation), Edicio 'Ed' de la Torre, achter slot en grendel gezet. Maar deze arrestaties verhinderden de CPP, het NPA en het NDF niet te blijven groeien. De gevangen leiders werden in 1986, na de val van diktator Marcos, vrijgelaten.

De succesvolle overval van het leger kwam op het moment dat de CPP door een moeilijke politieke periode heen moet en op het moment dat er alle reden is om bezorgd te zijn over het lot van de gevangenen. Amnesty International publiceerde nog onlangs een rapport waarin het alarm slaat over de toenemende schending van de mensenrechten.

Het lijkt erop dat marteling van

gevangenen weer dagelijkse praktijk geworden is.

Het staatsterrorisme, zowel het officiële (via moorden door het leger) als het heimelijke (via de activiteit van 'doodseskaders' en 'vigilante'-groepen) neemt steeds ernstiger vormen aan. De fraktie-strijd in het leger is beslist nog niet ten einde, zoals de ontsnapping van Gregorio 'Gringo' Hanassan, de leider van de putsch in augustus 1987, en andere muitende officieren op 2 april jongstleden liet zien.

Onder deze omstandigheden is het van groot belang om zo snel mogelijk de internationale solidariteit te organiseren voor de CPP-kaders die in handen van de repressiekrachten zijn gevallen.

Stuur protest verklaringen naar:
De Filippijnse ambassade,
Laan Copes van Cattenburch 125,
2585 EZ Den Haag.

Mrs. Aquino, President of the Republic of the Philippines,
Malacanang Palace,
Malila, The Philippines.

Overgenomen uit: International Viewpoint
nr. 140, 2 mei 1988.
De auteur van dit artikel is Paul Petitjean.

Het IMF dikteert

Uit de rechtse pers

"40 JAAR VRIJ EN VERENIGD"

Op zaterdagmiddag 24 januari 1948 werd de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) opgericht in zaal Bellevue te Amsterdam. Veertig jaar later mocht Hans Wiegel een feesttoespraak afsteken voor het Partijkader. En in verschillende boeken werd teruggekeken op "40 jaar liberalisme in Nederland".

Zo verscheen "In tweede lezing", een bundeling van artikelen die eerder verschenen in het theoretische blad van de VVD, "Liberaal Reveil". En in "Kopstukken van de VVD" zijn 16 biografische schetsen gebundeld: Stikker, Oud, Van Riel, Wiegel, Nijpels en anderen wordt lof toegezwaaid.

Interessanter dan deze borstklapperij is "40 jaar Vrij en Verenigd, geschiedenis van de VVD-partijorganisatie". Dit boek is geschreven door drie medewerkers van het in Groningen gevestigde Dokumentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, en zij mochten daarvoor de VVD-archieven gebruiken. Ruud Koole, Paul Lucardie en Gerrit Voerman hebben er een heel aardig boekje van gemaakt, met helaas erg weinig analyse en achtergrond. Maar het geeft een snelle leesbare schets van ontstaan en ontwikkeling van de VVD.

SUKSESSTORY

De geschiedenis van het nederlands liberalisme begint noch eindigt bij de VVD. De auteurs gaan uitvoerig in op voorlopers van de VVD als de Vrijheidsbond (later Liberale Staatspartij (LSP)) en de Vrijzinnig Democratische Bond. De VDB ging na de Tweede Wereldoorlog mee in de Doorbraakeuforie en vormde met onder andere de SDAP de Partij van de Arbeid. Vanuit ex-LSP-hoek kwam het initiatief voor de Partij van de Vrijheid (PvdV). De directeur van Heinekens Bierbrouwerij, Stikker, werd als leider gevraagd. De nieuwe partij richtte haar voorlopig sekretariaat dan ook in in de Heineken Brouwerij. Stikker was een belangrijk ondernemer. Hij had een sleutelrol gespeeld bij het oprichten van de Stichting van de Arbeid, een van de belangrijke na-oorlogse organen van klassensamenwerking. De PvdV werd geen groot succes, bij de verkiezingen van 1946 werden maar zes Kamerzetels behaald. Inmiddels voelde een deel van de ex-VDB zich niet thuis in de PvdA, en zo ontstonden pogingen om met liberalen in de PvdA en de PvdV (toen met 20.000 leden) samen een nieuwe rechtse liberale partij te vormen. Onder leiding van Oud kwam uiteindelijk de VVD tot stand, toen

met 22.175 leden. Wat nou precies de achtergrond van de vorming van de VVD is geweest, en welke belangen en krachten daar achter zaten wordt uit het boek helaas niet duidelijk. Het blijft erg in een persoonlijke strijd en kampanje van en tussen mensen als Oud en Stikker hangen. Meer dan "Dankzij giften uit de ondernemerswereld kon de PvdV zich financieel bedruipen en zou in 1948 de VVD zonder schulden van start gaan", wordt hier niet over gemeld.

De VVD groeit geleidelijk vanaf haar oprichting. Het ledental neemt toe van ruim 22.000 (1948), via 30.000 (1954) en 35.000 (1966) tot 41.536 in 1972. Het aantal afdelingen groeit in die tijd van 273 bij de oprichting van de partij, tot 430 in 1972. Het stemmental bij verkiezingen loopt van 8.0 procent (1948) naar 10.4 procent in 1971, met een tussentijds topje van 12.2 procent in 1959.

De grote sprong komt in 1972, als de VVD ook voor het eerst meer dan 1 miljoen stemmen haalt. "De jaren 1972-1982 zou men kunnen typeren als de gouden tijd van de VVD. Haar elektoraat groeide van 14% naar 24%, haar ledental verdrievoudigde, haar aandeel in het bestuur van gemeenten, provincies en Rijk nam naar verhouding toe. Zij boekte deze successen onder leiding van Hans Wiegel, die de partijlijst aanvoerde bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1972, 1977 en 1981". Binnen deze gouden VVD-tijd kan een nader onderscheid gemaakt worden: "Wanneer men de jaren 1972-78 beschouwt als groeiperiode, kan men de vier volgende jaren zien als konsolidatiefase. De talrijke nieuwe leden vroegen om politieke scholing en discussie maar ook om vernieuwing van beginselen en verjonging van de partijtop." De partij vernieuwde zich in die tijd,

maar kreeg toch problemen. Het CDA werd een grotere eenheid en straalde meer zelfvertrouwen uit, won mensen terug. Ook D'66 trok mensen aan. En bovenal: de VVD werd door haar regeringsdeelname geïdentificeerd met harde bezuinigingen en krisispolitiek. Neem daarbij een hele serie schandalen (Schwietert, Metz, Van Aardenne.....om er een paar te noemen), en je hebt een aantal ingrediënten om de neergang die tussen 1982 en 1986 optrad te verklaren. In 1987 was geen van de vier leiders uit de jaren 1982-86 (Nijpels, Kamminga, Van Aardenne en Zoutendijk) nog in de partijtop vertegenwoordigd. En in 1987 was het aantal partijleden na een top van 102.888 in 1982 gezakt tot 78.000. In 1986 viel de VVD terug op 27 Kamerzetels, 9 minder (van 23,1 naar 17,4 procent) dan in 1982. Nog altijd (veel te) veel, maar aan de groei kwam duidelijk een einde.

EN VERDER?

Stikker

Inmiddels wordt binnen de VVD nú flink gediscussieerd over de koers die de partij moet gaan volgen. Men wil af van het onderlinge "gekisbebis" en terug naar de duidelijkheid. De auteurs van "40 jaar Vrij en Verenigd" gaan aan het einde van hun boek in op enkele dilemma's in die discussie. Allereerst is de VVD in naam een 'Volkspartij', kwa samenstelling echter absoluut niet: "Vóór de enorme groei van de VVD in de jaren zeventig zei nog geen kwart van de VVD-kiezers te behoren tot de lagere inkomensgroepen. Ondanks de toename van de leden en de kiezers veranderde dit beeld nauwelijks. In 1986 bleek de VVD nog steeds de meest favoriete partij te zijn bij de hogere sociale klassen, terwijl zij in vergelijking met het CDA en de PvdA weinig kiezers aantrok uit de arbeidersklasse."

Die kiezers en leden rekenen zichzelf tot de rechtervleugel van de politiek. Niet ten onrechte natuurlijk, maar een probleem voor iemand als

fraktievoorzitter Voorhoeve, die meer wil concurreren met het CDA, in het midden: "Partijleiders hebben op gezette tijden gefilosofeerd over de koers van de VVD; meestal betrof het dan de wens om zich als partij in het centrum van het politieke spectrum te vestigen. Deze wens is publicitair gezien begrijpelijk, zeker nu het CDA zich recentelijk zeer competitief opstelt bij de rechterzijde van de electorale markt. Maar een verwezenlijking zou waarschijnlijk ten koste gaan van een groot verlies bij de rechtervleugel van de partij: het merendeel van de VVD-kiezers noemt zichzelf en de partij rechts. Bij de leden is dat in zeer sterke mate het geval: bijna de helft plaatst zich aanzienlijk rechts op een links-rechts-schaal. De positie van de VVD lijkt daarmee eerder op die van conservatieve partijen in andere landen."

Je zou denken dat een VVD-leider dus wel weet waar hij de mosterd moet halen. Maar "daarbij dient wel bedacht te worden dat ook het CDA in de ogen van de kiezer tegenwoordig dicht bij de VVD staat - zij het nog steeds iets ter linkerzijde - en dat het gehele Nederlandse politieke spectrum, vergeleken met andere landen, relatief links staat. Bovendien huldigt de VVD genoeg standpunten op immaterieel gebied, die het etiket 'conservatief' niet zonder meer toepasbaar maken." We wachten vol spanning af. Inmiddels is een werkgroep begonnen een Kamerprogramma te schrijven, onder leiding van een vriend van Voorhoeve.....

Robert Went

("40 jaar vrij en verenigd, geschiedenis van de VVD-partijorganisatie", is geschreven door R. Kooie, P. Lucardie en G. Voerman. Het boek telt 227 pagina's, kost f 29,90 en is uitgegeven bij Unieboek)

W i e w a s

WIE WAS.....LOUISE MICHEL

1871. Het jaar van de Parijse Commune. Een grootse en tragiese gebeurtenis. Groot omdat het onderdrukte en uitgebuite volk voor het eerst in de geschiedenis de macht in handen nam om zichzelf te regeren. Een explosie van creatieve zelfbevrijding. Tragies omdat het maar twee maanden duurde en afliep met de slachting van tienduizenden Communards in het geïsoleerde Parijs. De bloedige wraak van de bourgeoisie, nog veel erger dan haar 'krankzinnige wraakzuchtige wreedheid' van 1848 (Engels). De Commune was de enige gebeurtenis die Marx en Engels aanleiding gaf het Kommunisties Manifest te verbeteren. (1)

Eén van de vele vrouwen die een actieve en moedige rol speelden in de Commune was Louise Michel, bijgenaamd de 'Rode Maagd'.

LEVENSLÖOP

Louise Michel werd als onwettig kind geboren op 29 mei 1830, in het dorpje Vroncourt in het noord-oosten van Frankrijk. Ze werd grootgebracht door haar moeder en grootouders. Na de dood van deze laatsten werd Louise onderwijzeres, eerst in de Haute-Marne,

later in Parijs. Daar kwam zij in aanraking met revolutionaire ideeën in de laatste jaren van het tweede keizerrijk.

Louise Michel was geen theoretika en geen organisatrice, ze zag de revolutie als een spontane volksofstand. Haar rol was die van 'bijna Jeanne d'Arc', zoals de franse schrijver Paul Verlaine van haar zei. Voor de franse anarchisten was zij martelaar en heilige. Na het neerslaan van de Commune was Michel anarchiste geworden.

Volgens haarzelf was dat gebeurd in 1873 op het gevangenschip Virginia, dat haar deporteerde naar haar verbanningsoord op de franse kolonie Nieuw Caledonië. In de verre kolonie aan de andere kant van de wereld, waar de oorspronkelijke bewoners, de Kanaken, nu nog vechten tegen de franse overheersing, raakte zij in 1878 betrokken bij een opstand van de Kanaken. Ze gaf ook onderwijs aan de Kanaken in de hoofdstad Nouméa, waar ze in 1879 naar toe mocht verhuizen, nadat ze zes jaar in een gevangenis-kolonie ergens anders op het eiland had gezeten. In 1880 kon ze door de afgekondigde algemene amnestie naar Frankrijk terugkeren.

Daar hield ze vele spreekbeurten en schreef zij in de revolutionaire pers, tot ze in 1883 tot zes jaar gevangenisstraf werd veroordeeld. In 1886 kwam ze vrij. Om opnieuw haar revolutionaire activiteiten op te pakken.

Louise Michel's anarchisme was meer gevoelsmatig dan theoreties onderbouwd. Ze verwijst weinig naar de anarchistiese schrijvers, ze heeft Blanqui en Bakoenin waarschijnlijk niet gelezen. Van marxisme moest ze niets hebben. "Alle revoluties zijn onvoldoende geweest omdat ze politiek waren", zei ze in een toespraak in 1882. Na haar terugkeer uit ballingschap in Nieuw Caledo-

nië vertegenwoordigde zij Frankrijk op een internationale bijeenkomst van Kropotkin in Londen.

Michel had een enorme intellectuele belangstelling voor tal van onderwerpen: muziek, onderwijs, de positie van vrouwen in de maatschappij, wreedheid ten opzichte van dieren (die ze zelf aangeeft als een van de bronnen van haar radikaliserende). Ze bestudeerde biologie, antropologie, het geld op de Kanarische Eilanden, oude sagen en legenden. Ze verwachtte veel van de moderne wetenschap voor de bevrijding van de mens. Michel heeft ook veel gedichten geschreven, waarvan ze er soms enkele opstuurde naar Victor Hugo. Haar eerste levensfase bestond uit 'dromen en studie', als voorbereiding voor de latere fase van 'de periode van strijd', zoals ze zelf zei.

In 1886, in de gevangenis en kort na het overlijden van haar moeder, waar ze sterk aan hing, schreef Louise Michel haar memoires. Van 1890 tot 1905 leefde zij grotendeels in Engeland, in een zelfgekozen verbanning. Af en toe kwam ze naar het vasteland om er te spreken. Op één van die reizen stierf ze in 1905 in Frankrijk waar ze onder zeer massale belangstelling werd begraven.

ROL IN DE COMMUNE

In haar memoires schrijft Louise Michel veel en soms nogal pathetisch over de Revolutie (met een hoofdletter). De sociale revolutie is het grote doel in haar leven. Ze schrijft bijvoorbeeld: "Eén iemand is niets en toch onderdeel van dat wat alles is - de Revolutie".

Des te merkwaardiger is het dat de geschiedenis van de Commune zelf maar een heel klein deel van haar memoires uitmaakt. Vond ze het vijf-

tien jaar na de Commune misschien overbodig daar veel over uit te weiden en veronderstelde ze de gebeurtenissen als bekend? Michel heeft een belangrijke en actieve rol gespeeld tijdens de Commune, ook bij de gevechten tegen de troepen van Thiers. Ze was lid van het 61-e bataljon van de Nationale Garde. Ze was voorzitter van het vrouwenwaakzaamheidskomitee. Ze zat in de leiding van de revolutionaire groepen die de belangrijke arbeiderswijk Montmartre controleerden. Tijdens het beleg was ze verantwoordelijk voor de verzorging en bescherming van zo'n tweehonderd kinderen.

DE COMMUNE VAN PARIJS

De Commune was een symbool van strijd en hoop voor de internationale arbeidersklasse en een symbool van schrik en haat voor de bourgeoisie, een haat die niet ten onrechte geprojecteerd werd op de Internationale. De Eerste Internationale speelde een belangrijke rol om de solidariteit met de Commune te organiseren, om haar ervaringen bekend te maken en van haar lessen te leren. Marx hield zich voor, tijdens en na de Commune zeer intensief bezig met de gebeurtenissen in Frankrijk. Direkt na het neerslaan van de Commune schreef hij 'De burgeroorlog in Frankrijk', dat eindigde met de woorden: "Het Parijs van de arbeiders, met zijn Commune, zal eeuwig worden gevierd als de roemrijke voorbode van een nieuwe maatschappij. Zijn martelaren zijn voorgoed opgeborgen in het grote hart van de arbeidersklasse. Zijn verdelgers heeft de geschiedenis nu al aan de schandpaal genageld, en alle gebeden van hun priesters zijn niet bij machte hen daar van te verlossen." Vóór de Commune had Marx ernstig gewaarschuwd voor

de gevaren van een arbeidersopstand in het geïsoleerde Parijs. Zo'n opstand zou 'een dwaasheid' zijn. Toen die opstand toch kwam, ondersteunde hij die volledig en enthousiast. Na de val van de Commune bestreed de Internationale de hetzes in de burgerlijke pers en organiseerde ze steun voor de gevluchte Communards. Marx hielp Lissagaray, een Communard en vriend van zijn dochter Eleanor, met het schrijven, vertalen en publiceren van een geschiedenis van de Commune. Later kwam Lenin in zijn 'Staat en Revolutie' uitgebreid terug op de lessen die Marx had getrokken uit de ervaringen van de Commune.

DE COMMUNE IN NEDERLAND

In Nederland wekte de Commune bij de ontluikende arbeidersbeweging weinig respons, zelfs niet bij de sekties van de Internationale. Wel wordt in het weekblad van de Internationale 'De Werkman' in de loop van 1872 (een beetje laat dus) de Parijse Commune openlijk verdedigd. Maar het jaar daarvoor organiseerden de nederlandse afdelingen geen steun voor de Parijse arbeiders. En zeer in tegenstelling tot het burgerlijke 'Algemeen Handelsblad' werden de revolutionaire gebeurtenissen in Frankrijk door 'De Werkman' genegeerd.

Het derde algemene nederlandse arbeiderskongres, dat op 28 en 29 mei 1871 in Amsterdam werd gehouden, viel samen met de laatste bloedige gevechten van de Parijse arbeiders en arbeidsters tegen de reaktie. Toch werd er op dat kongres zo goed als niet over de Commune gesproken. Wel ontlokte op de openbare avondzitting van 28 mei een solidariteitsverklaring van de frans-zwitserse federatie met de Commune een daverend applaus.

Na haar verbanning zal Louise Michel op een reis vol spreekbeurten in het begin van de jaren tachtig ook kort Nederland aandoen.

SOCIALE MAATREGELEN

De gematigde sociale maatregelen van de Commune, zoals het schrappen van de huurverplichtingen tijdens de periode van het beleg en het driejarig uitstel van het betalen van rekeningen, schokten de bourgeoisie buiten Parijs, hoewel het privé-eigendom verder niet ter discussie werd gesteld. Marx konkludeerde dan ook nuchter vanuit Londen dat deze maatregelen gunstig waren voor de arbeidersklasse, maar vooral voor de middengroepen.

De belangrijkste sociale maatregelen van de Commune werden uitgevoerd door de Kommissie voor Arbeid en Ruil en door de Onderwijskommissie. Arbeidsomstandigheden werden verbeterd en de nachtarbeid voor bakkers werd afgeschaft. Vakbonden en arbeiderskoöperaties werden toegestaan bedrijven over te nemen die stil lagen, om zo de werkloosheid te bestrijden. Radikalere voorstellen om 'alle grote fabrieken van de monopolisten' door de arbeiders te laten overnemen, werden verworpen. Omdat de kleding voor de Nationale Garde vooral door vrouwen werd vervaardigd kreeg de Arbeidskommissie steun van wat in feite de vrouwensektie van de Internationale was, de 'Vrouwenbond voor de verdediging van Parijs en voor hulp aan de gewonden'. Die was in april opgericht door de russiese Elizabeth Dmitrieff, een vriendin van Marx' dochters. Zij wilde - in de franse traditie - produktiekoöperaties in het leven roepen om vrouwen aan werk te helpen.

Op wijknivo werden veel initiatieven genomen om openbaar basisonderwijs

voor iedereen op te zetten. Die beweging was sterk gekant tegen de scholen van de kerk, die meer dan de helft van de scholen in Parijs vormden. De Nationale Garde werd ingezet om priesters en nonnen te verdrijven en door republikeinen te vervangen. Speciale aandacht daarbij kreeg het onderwijs voor vrouwen, omdat dat het meest verwaarloosd was. Vrouwenonderwijs was al langer een eis van liberalen en socialisten, hoewel de Proudhonisten zich juist sterk maakten voor de traditionele opvatting dat de plaats van de vrouw thuis was, voor het verzorgen van het gezin. Ook werden voorstellen gedaan kinderdagverblijven op te richten, als steun voor werkende vrouwen. Voor de uitwerking hiervan had de Commune te weinig tijd.

WAT WAS DE COMMUNE

Maar het belangrijkste van de Commune was dat dit een regering van en voor de meerderheid van de bevolking was. "De grote sociale maatregel van de Commune was haar eigen werkzame bestaan. Haar bijzondere maatregelen konden slechts de richting aangeven, waarin een regering van het volk door het volk zich beweegt". "Haar ware geheim was dit: zij was in wezen een **regering van de arbeidersklasse**, het resultaat van de strijd van de voortbrengende tegen de toeëigenende klasse, de eindelijke ontdekte politieke vorm, waaronder de economische bevrijding van de arbeid zich kon voltrekken." Zo beoordeelde Marx de Commune in 'De burgeroorlog in Frankrijk'.

De bourgeoisregering Thiers had dat ook bijzonder goed begrepen. En met hem de russiese tsaar, Bismarck en de engelse kapitalisten. 'Het festival der onderdrukten', zoals Lenin de Commune eens noemde, moest in bloed

gesmoord worden. Uit dank voor het neerslaan van de Commune werd de kathedraal de Sacré-Coeur gebouwd, als overwinningsteken van de reactie, uitstekend boven het eens rode Parijs.

LOUISE MICHEL EN VROUWENSTRIJD

Uit de memoires van Louise Michel blijkt haar enorme aandacht en betrokkenheid bij de achterstelling en onderdrukking van vrouwen. Ze wijdt ook een apart, zij het kort, hoofdstuk aan vrouwenrechten. Zelf heeft ze een harde strijd moeten leveren om economies zelfstandig te blijven. Het leven van een onderwijzeres was armoedig en zwaar.

Fel komt ze op voor een eigen rol van vrouwen in de gezamenlijke strijd. Ze schrijft: "Bovendien, Louise Michel is een vrouw. Kon ze maar voor de gek gehouden worden met 't idee dat vrouwen hun rechten zouden kunnen krijgen door ze aan de mannen te vragen. Maar ze heeft de laagheid vol te houden dat de sterke sexe net zo slaaf is als de zwakke sexe, dat die niet in staat is te geven wat hij zelf niet heeft. Alle ongelijkheid, stelt ze, zal verdwijnen als mannen en vrouwen de gezamenlijke strijd aangaan."

Al in haar jeugd ontdekt ze dat jongens een andere en betere schoolopleiding krijgen dan meisjes op het franse platteland. Daar leert ze ook de honger, armoede en het zware werk kennen van de arme boeren en landarbeiders en hun vrouwen.

In haar memoires komt ze vaak terug op de moede en zelfbeheersing die vrouwen in de strijd tonen en die vaak groter is dan die van mannen. Ze ziet dat in deze wereld de arbeider een slaaf is, maar "de vrouw van een proletariër is nog veel meer een slaaf."

En als waarschuwing aan de oude

wereld schrijft zij: "Wacht u voor de vrouwen wanneer zij walgen van alles om hun heen en in opstand komen tegen de oude wereld. Op die dag zal de nieuwe wereld beginnen."

Rob Gerretsen

NOOT:

(1) In het voorwoord van 24 juni 1972 bij een nieuwe duitse uitgave van het *Kommunisties Manifest* schrijven Marx en Engels: "... en in nog veel sterkere mate van de Parijse Commune, waarin het proletariaat voor de eerste maal gedurende twee maanden de politieke macht bezat, is tegenwoordig dit program op bepaalde punten verouderd. Inzonderheid heeft de Commune het bewijs geleverd dat 'de arbeidersklasse de bestaande staatsmachine niet maar eenvoudig in bezit kan nemen en ze voor haar eigen doeleinden in beweging zetten'."

LITERATUUR:

- * The Red Virgin, Memoirs of Louise Michel: The University of Alabama Press
- * The Communards of Paris, 1871; S. Edwards; Cornell University Press
- * Eleanor Marx; Y. Kapp; Virago
- * Histoire de la Commune de 1871; Lissagaray; Libraire du Travail
- * De burgeroorlog in Frankrijk; K. Marx; Pegasus
- * Staat en Revolutie; W. Lenin; Pegasus
- * De Eerste Internationale in Nederland; J.J. Giele; SUN
- * Louise Michel ou la Velléda de l'anarchie; E. Thomas; Gallimard
- * Over de Commune van Parijs; W. Lenin; Pegasus
- * Het Kommunisties Manifest; K. Marx, F. Engels; Pegasus